

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Perger

Izgubljeno s prevodom: Med queer teorijo in queer politiko

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Perger

Mentorica: red. prof. dr. Alenka Švab

Izgubljeno s prevodom: Med queer teorijo in queer politiko

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

Izglubljeno s prevodom: Med queer teorijo in queer politiko

V pričujočem delu obravnavam queer teorije v navezavi na queer prakso oziroma politiko, pri čemer me zanima predvsem, kaj *queer* pomeni osebam, ki se identificirajo kot queer oziroma osebam, ki v svoje vsakdanje življenje vpeljujejo queer koncepte. V tem kontekstu raziskujem, kako se akademska produkcija queer teorij razlikuje od individualnega pripisovanja pomena queer s strani queer oseb, pri čemer se osredotočam na glavne elemente distinkcije (kot jih izpostavljajo queer teorije) v primerjavi z geji in lezbijkami, torej odnos do identitete (v polju spolne usmerjenosti), odnos do seksualnosti (oziroma do marginaliziranih seksualnih praks in nemonogamnih oblik intimnih razmerij) ter odnos do aktivizma (predvsem do identitetne politike obstoječih LGBT gibanj ter njihovih zahtev). Hkrati me zanima, kako se na omenjenih področjih odnos oseb, ki se identificirajo kot queer, razlikuje od oseb, ki se identificirajo kot geji in lezbijke, pri tem pa raziskujem tudi potencialne razlike med queer osebami ter geji in lezbijkami glede na njihove demografske karakteristike in izkušnje z nasiljem.

Ključne besede: queer teorije, queer subjekt, queer politika, geji in lezbijke.

Lost in translation: Between queer theory and queer politics

Queer theories represent queer subjects with specific characteristics, while at the same time there is no questioning what does *queer* mean to those who identify as queer, to those who are integrating queer contents, meanings into their everyday life. In this context I analyze the potential differences between the academic production of queer theories and queer subjects on the one hand and individual attribution of meaning to one's position as queer on the other hand. The analysis of potential differences is focused on elements of distinctions, which are perceived as the main sites of differences between queer and gay/lesbian subjects – those elements are attitude to identity categories, to sexuality (more specifically attitude to marginalized sexual practices and non-monogamous intimate relationships) and to activism (with the main focus on attitude to identity politics of current LGBT movements and their demands). The research also includes the analysis of potential difference in demographic characteristics of queer, gays and lesbian individuals and also the analysis of potential differences in their experiences of violence and discrimination.

Keywords: queer theories, queer subject, queer politics, gays and lesbians.

KAZALO

1	Uvod	5
2	Med queer teorijo in queer politiko	6
2.1	Kratek pregled poti do queer politike od Stonewallskega upora naprej	6
2.2	Queer teorija	11
2.2.1	Kaj/kdo je queer?	12
2.2.2	Težave z reappropriacijo queer	16
2.3	Problem 'prevajanja'	17
2.3.1	Queer dilema: med identitetno politiko in dekonstruktivno politiko	22
3	Kvalitativni empirični del	26
3.1	Oprelitev problema	26
3.2	Cilji raziskave	27
3.3	Raziskovalna vprašanja:	27
3.4	Raziskovalna metodologija	27
3.4.1	Vzorec in postopek izbire	27
3.4.2	Raziskovalni instrument ter postopek zbiranja podatkov	28
3.4.3	Postopek obdelave podatkov	28
3.5	Rezultati	29
3.5.1	Spolna identiteta	29
3.5.2	Spolna usmerjenost	33
3.5.3	Odnos do netipičnih seksualnih praks in nemonogamnih intimnih razmerij	39
3.5.4	Aktivizem	41
3.5.5	Izkušnje z nasiljem in/ali diskriminacijo na podlagi spola in/ali spolne usmerjenosti ..	46
3.6	Diskusija	48
4	Sklep	56
5	Literatura	58
	Priloga	65
	Priloga A: Vprašalnik za intervju	65

1 UVOD

Queer teorije se uveljavijo skozi prakso, torej skozi družbena gibanja iz konca 80' let, ki nastanejo kot odziv na izključujoči značaj obstoječih LGBT (lezbičnih, gejevskih, biseksualnih in transeksualnih) gibanj. Slednjim se očita, da vključujejo zgolj bele geje in lezbijke iz srednjega razreda in v boju za enakopravnost, za doseganje civilnih pravic izključujejo druge marginalizirane subjekte, ki novo-vzpostavljenim homonormativom oziroma figuri 'dobrega, družbeno nenevarnega homoseksualca' ne ustrezajo. LGBT gibanju se tako očita asimilacijska naravnost, konservativnost in podrejanje heteronormativom oziroma zahtevam, pričakovanjem družbene večine, pri čemer se v procesu doseganja enakopravnosti 'žrtvuje' vse ostale 'seksualne odpadnike' (*sexual outlaws*) (Bornstein 1994), ki so potisnjeni na položaj margin znotraj margine. Queer gibanja se tako vzpostavijo kot odziv na očitke, ki bremenijo LGBT gibanja: queer gibanja so v primerjavi z LGBT gibanji bolj radikalna, separatistična in anti-asimilacijska, opozicionalna do identitet geja in lezbijke, njihovih (gejevskih in lezbičnih) bojov ter zahtev, pa tudi do heteroseksualne populacije. Iz tovrstne queer prakse, ki jo vzpostavijo predvsem mladi iz urbanih in akademskih okolij, se razvijejo queer teorije, ki v akademskem okolju kmalu pridobijo status normativne discipline, ki vse bolj izriva 'konservativne' gejevske in lezbične študije (Hall 2003). Akademska produkcija queer teorij se vse bolj odceplja od prakse, od vsakdanjih življenj queer subjektov, ki od spodaj navzgor pravzaprav najprej opozorijo na šibke točke identitetne politike, ob naslonitvi na poststrukturalizem pa queer teorija vse bolj postaja teorija, ki je dostopna zgolj ozkemu segmentu prebivalstva, dejavnega predvsem v akademskih okoljih.

Ob razcveteli akademski produkciji se temeljno vprašanje, na katerega bi nujno morali odgovarjati, povsem zanemari: kaj pomeni queer tistim osebam, ki se z vsebinami tega koncepta lahko poistovetijo, torej koliko je množična produkcija queer teorij sploh še skladna s queer kot se konceptualizira na ravni vsakdanjih življenj in kakšne so dejanske razlike v odnosu do identitetnih kategorij (spolne usmerjenosti in spola), seksualnosti in aktivizma med queer subjekti ter geji in lezbijkami. Na ta vprašanja odgovarjam v pričujočem delu, pri čemer je prvi del teoretične naravne in vsebuje pregled queer teorij in konstrukcije queer subjekta skozi queer teorije, drugi del pa je empirične narave in vsebuje kvalitativno raziskavo, s katero želim ugotoviti, kako se queer konceptualizira na ravni vsakdanjih življenj v Sloveniji in kakšne so – če sploh so – razlike v odnosu do zgoraj omenjenih elementov med queer osebami na eni strani in geji in lezbijkami na drugi strani.

2 MED QUEER TEORIJO IN QUEER POLITIKO

Queer teorija in politika nastaneta kot odziv na šibke točke identitetne politike, ki je od gejevske osvoboditve naprej značilna za LGBT gibanja. Slednje so zaradi izpeljevanja iz identitetnih konstruktov nujno zamejena oziroma vključujoča le do tistih subjektov, ki ustrezajo identitetnim normativnim pogojem – gejev in lezbijk, medtem ko so ostali 'seksualni odpadniki' (Bornstein 1994) iz omenjenih gibanj izključeni in predstavljajo margino znotraj margin.

V nadaljevanju analiziram začetke LGBT gibanj od upora v Stonewallu leta 1969 naprej, do gejevske osvoboditve v 1970-ih, LGBT gibanja na osnovi identitetne politike (oziroma po modelu etnične skupnosti) do queer politike, katere začetniki in začetnice so predvsem mladi iz urbanih in akademskih okolij (Hall 2003), v katerih se na osnovi queer prakse vzpostavijo queer teorije. Sledi obravnavo osrednjih elementov, ki so sodeč po queer teoriji značilne za subjekte, ki se disidentificirajo¹ kot queer, s fokusom na obravnavi koalicijske politike ter njenega potenciala.

2.1 KRATEK PREGLED POTI DO QUEER POLITIKE OD STONEWALLSKEGA UPORA NAPREJ
Stonewallski upor² gejev in lezbijk v letu 1969 je v zgodovini gejevsko-lezbičnih gibanj postal pomemben mejnik, prelomnica, ki označuje začetek gejevskega in lezbičnega upora - pomen stonewallskega upora se v kontekstu gejevskih in lezbičnih študij konceptualizira kot splošni začetek anti-asimilacijskega in radikalnega upora (Jagose 1997; Garber 2001; Kuhar 2001; Hall 2003; Muñoz 2009; Wilton 2009; Shepard 2010), ki se v ameriškem okolju zgosti v obliki *Gay liberation front* (GLF) s primarnim ciljem seksualne in spolne osvoboditve ob predpostavki subjektu inherentnega polimorfnega in androgenega značaja, torej s ciljem destrukcije spolnih in seksualnih binarizmov, ki individuuma zamejijo v ekskluzivne homo/hetero in feminilne/maskuline vloge³, ki privilegirajo heteroseksualnost in moški spol, hkrati pa gibanja kritizirajo konceptualizacijo seksualnosti, omejene na genitalije (Seidman

¹ S pojmom *disidentitete* skušam zajeti obrat stran od identitete geja/lezbijke oziroma pozicijo queer subjektov zunaj/izven omenjenih identitet ter hkratno razumevanje queerovstva kot neke nedoločene, ohlapno definirane identitete, ki je združljiva z ostalimi nehetero- in nehomonormativnimi identitetami. Podobnemu namenu lahko služi tudi pojem *queer pozicija*, čeprav pri uporabi tega pojma zmanjka element identitete. Pojem queer identitete je po mojem mnenju neustrezen, saj ne vključuje vsebine negacije identitetnih kategorij geja/lezbijke in heteroseksualne identitete.

² Za obdobje pred stonewallskim uporom gl. Kuhar (2001), za homoseksualnost v kontekstu krščanstva (do 14. stol.) pa Boswell (2005).

³ Hkrati pa gejevska osvoboditev zavrne vključitev trans oseb, deloma tudi zaradi tega, ker se je slednja v takratnem obdobju 'zdravila' le pod pogojem, da je oseba po zdravljenju 'postala' heteroseksualna – v ozadju gejevsko-liberacijske izključitve trans oseb je bil torej strah, da se tako 'zdravljenje' subtilno uporablja tudi v namene 'zdravljenja' potencialno homoseksualnih trans oseb, ki v 70' ustanovijo gibanje *Street Transvestite Action Revolutionaries* (Monro 2006, 93).

1993; 1995) - 'gejevska osvoboditev' na začetku 70' zagovarja »ideal resnične koalicijske politike, politike, ki presega legitimacijo homoseksualne identitete, politike, ki gradi na re—kreiranju teles in vsakdanjega življenja« (Nicholson in Seidman 1995, 5) in poziva k transformaciji družbenih odnosov do spola in seksualnosti preko osvobajanja zatirane biseksualne potencialnosti v vsakem individuumu, potisnjene v navidezen neobstoj zaradi binarnih kategorij homo/hetero, ki so v obdobju gibanja že prepoznane kot zamejujoče, umetne, socialno konstruirane in kot take denaturalizirane (Jagose 1997). GLF se pri tem ne zameji le na področje seksualnega, temveč svojo upornost na deklarativni ravni usmeri tudi proti drugim oblikam represije – rasizmu, moško-središčnosti in ekonomski eksploataciji oziroma kapitalizmu (prav tam 1997).

Navkljub osnovni predpostavki gibanja – osvoboditev za vse – se GLF že v sredini 70' izpelje v separatizem zaradi notranjih razdorov - paradokso ravno zaradi dominantnosti homoseksualnih belih moških, katerih primarna politična agenda se preusmeri na izgrajevanje skupnosti in pridobivanje civilnih pravic: gejevska osvoboditev je neuspešna zaradi istih razlogov, ki so oslabile tudi feminizem, saj slednji v nociji koherentnega in enotnega subjekta ženskega spola ni uspel primerno nasloviti razlik in diferenc, ki prečijo kategorijo žensk (Garber 2001). Gibanje GLF in nasploh gejevska osvoboditev se razcepi z nastankom lezbičnega feminizma, ki se na podlagi močno esencializiranih identitet ženske in lezbijke ostro zameji na relaciji z geji, biseksualnimi in transeksualnimi osebami⁴, taista razmejitev pa je tudi razlog, da se kasneje lezbični feminizem v v 80' destabilizira zaradi nezmožnosti inkorporiranja rasnih, seksualnih in drugih razlik (Monro 2006): lezbični feminizem se lomi na vprašanih politične sprejemljivosti butch/femme identitet, sadomazohističnih seksualnih praks in pornografije (Vance v Monro 2006), pri čemer glavni problem predstavlja potencialni subtilni obstoj oziroma prenos patriarhalnih razmerij moči v lezbična razmerja. Podobno tematizira tudi Jeffreys v *Lesbian heresy* (1993) v polju uporabe strap-ona v seksualnih

⁴ Identiteta lezbijke in ženske se združi v identiteto lezbične feministke in med drugim izhaja iz prepričanja, da transženske niso prave ženske in da so biseksualne osebe izdajalci/ke, saj še vedno uživajo privilegije heteronormativnosti (Monro 2006). Na tej točki se v kontekstu lezbičnega feminizma pokaže problematičen primat cisspola, za katerega je značilno, da na ravneh biološkega spola (ki je že družbeni konstrukt), družbenega spola oziroma spolnega izraza ter spolne identitete ne prihaja do razlikovanj (tj. biološki ženski spol = ženski spolni izraz = spolna identiteta ženske). O izključenosti trans oseb v lezbičnih in gejevskih gibanjih pišeta tudi J. Serano (2013) in Seidman, Ficher in Meeks (2011) – obe navedeni deli vključujeta tudi queer politiko, pri čemer se queer uporablja kot sinonim za geje in lezbijke.

odnosih, ki ga razume kot element heteronormativnosti oziroma posnemanja heteroseksualnih praks (Jeffreys 1993)⁵.

Vzporedno z delovanjem lezbičnega feminizma se od 70' naprej revolucionarna politika gejevske osvoboditve zaradi vse večje socialne vidnosti postopoma pretvori v socialno in kulturno priključevanje družbenemu večinskemu toku, tovrstna 'asimilacija' pa je mogoča na podlagi fiksne, stabilne in koherentne (politizirane) identitete geja in lezbijke (Seidman 1993; Jagose 1997; Weeks 2000; Hall 2003; Rollins in Hirsch 2003; Monro 2006; Agar 2013; Fouz-Hernandez 2013), percipirane kot nujne za izgradnjo skupnosti in zastopanost v polju reprezentacijske politike (Jagose 1997) in izgrajene na izključevalni in reduktivni logiki, ki je v polju reprezentacijske politike neizogibna, saj juridični sistemi oblasti proizvajajo subjekte, za katere trdijo, da jih le reprezentirajo (Butler 2001). V *modelu etnične skupnosti* (Seidman 1993; Stein in Plummer 1994; Jagose 1997; Seidman 1997), ki ga prevzame lezbično in gejevsko gibanje od sredine 70' naprej (tj. po gejevski osvoboditvi), so izključene raznolike seksualne prakse in fluidnost identitet, torej tista gesla, ki so bila primarno zastopana in kasneje neuresničena že v gejevski osvoboditvi. Tudi etnični model je do konca 80' že izpostavljen močnim kritikam s strani subjektov, izključenih zaradi homonormativnih nocij (Giffney 2009; Collins in Talcott 2011), ki v imenu asimilacije vzpostavljajo nove meje med diametralnim, medsebojno pogojenim *normalnim in patološkim* (Canguilhem 1987) ter v novi dialektiki vzpostavljajo 'dobrega, družbeno ne-nevarnega geja' - *good gay citizen* - (Bell in Jon 2000, 23) na eni strani in polimorfnege perverzneža⁶, *seksualnega odpadnika* (Bornstein 1994) na drugi. Slednji zdaj predstavlja enako sprevrženo, nevarno manjšino kot so jo v preteklosti ostali geji in lezbijke (Rollins in Hirsch 2003). Etnični model gejevske in lezbične skupnosti poudarja pomen spola objekta privlačnosti v seksualnosti, ki je obravnavan kot glavna ('master'), temeljna kategorija seksualne in socialne identitete, znotraj katere je seksualnost zreducirana na spolno preferenco v kontekstu spolne usmerjenosti (Seidman 1993; 1995; 1997), takšna omejitev in posledična vzpostavitev abstraktnega homoseksualnega

⁵ Raba strap-ona v lezbičnih razmerjih oziroma na druge 'nekonvencionalne' načine (na relaciji ženska-moški in ne obratno) se lahko misli tudi kot denaturalizacijo falusa, njegovo nevtralizacijo oziroma subverzijo. S tem ko Jeffreys (1993) strap-on v lezbičnem razmerju okliče za lezbično herezijo in posnemanje heteroseksualnih praks pravzaprav paradokсно potrdi heteronormativnost seksualnih praks, postavljenih kot normativni model seksualnosti, do katerega se primerjajo vse ostale seksualne prakse, za katere se zdi, da se ne morejo znebiti pomenske nabitosti heteroseksualnosti in obstajati same zase, torej zgolj kot (raznolike) seksualne prakse – Jeffreys (prav tam) torej razloči med hetero- in homo-seksualnimi praksami in tako zbeži pred tesnobnim nedefiniranim prostorom raznolikosti seksualnih praks nazaj v binarizem, kjer je pozicija 'imeti falos' rezervirana za subjekte moškega biološkega spola (Butler 1993).

⁶ Paradokсно je zdaj polimorfno seksualen značaj - v 70' percipiran kot izjemno revolucionaren in subverziven – tisti, ki je v etničnem modelu argument ekskluzije individuumov, ki ne ustrezajo hetero-homonormativom monoseksualnosti in monogamije (Daumer v Jagose 1997, 65).

subjekta s privlačnostjo zgolj do objekta istega spola ob privilegiranju »dolgotrajnega monogamnega, intrageneracijskega, intrarasnega romantično seksualnega in intimnega odnosa« (Seidman 1997, 150), pa vpostavlja hierarhijo preko poskusa normalizacije seksualnosti v okviru hetero-homo kategorij in devalorizacije vseh ostalih seksualnih praks, poželenj in fantazij ter seksualnih odnosov, izključenih iz normativnih socialnih navad, dominantnih reprezentacij in političnih strategij, v ozadju konstruktov heteroseksualnosti in homoseksualnosti pa stoji reprodukcija spolne dihotomije, usidrane v izključevalski logiki ali-ali, torej ali moški-ali ženska, v kateri so ostale pozicije subjekta v polju spola percipirane kot patološke.

Gejevska skupnost je usidrana v konceptu unitarne homoseksualne identitete, ki se pri samolegitimaciji opira na taiste socialne mehanizme nadzora kot heteroseksualna večina v relaciji do gejev in lezbijk, tj. normalizacija, delujoča preko utišanja, marginaliziranja in patologiziranja razlik (Seidman 1997) ali – kot zapiše Winnbust (2006, 19): »Pojav 'homoseksualne identitete' in homoseksualne identitetne politike je ultimativno samo še eno orodje falične belosti« – homonormativom neustrezajoči subjekti kritizirajo gejevski in lezbični mainstream, v katerem 'gej' pomeni »izkušnje bele urbane kulture srednjega razreda, organizirane okoli spolnosti, konzumerizma in civilnih pravic« (Seidman 1993, 120). Mainstream gejevsko in lezbično gibanje, zasnovano na etničnem modelu, se fokusira predvsem na doseganje socialne integracije, ki vključuje pridobivanje enakopravnih civilnih pravic (npr. do sklenitve zakonske zveze in udejstvovanja v vojski) in enakih priložnosti (Patton 1993; Gamson 1995; Patton 1995; Humphrey 1999; Hall 2003; Rollins in Hirsch 2003), za doseganje legitimacije agende socialne inkluzije pa se naslanja na logiko moralnosti seksualnega vedenja oziroma na normalnost homoseksualnosti s sklicevanjem na modernizirano znanstveno-medicinsko znanje (Seidman 1997, 16), s tem pa se gejevsko in lezbično gibanje močno nasloni na politiko oziroma reprodukcijo hierarhije sramu (Kirsch 2001). Gibanje se v kontekstu ciljev, kot opozarja Warner (1999), preozko definira in kampanje zreducira na spolno usmerjenost in doseganje spoštovanja: gibanje se pretvori v instrument normalizacije gejev in lezbijk ter marginalizacije ostalih seksualnih odpadnikov, usmeri se torej na politike seksualnih identitet homoseksualca, ne pa spolnosti oziroma seksualnosti kot take.

V sredini 80', v obdobju AIDS krize, ki jo spremljajo neodzivnost in neustreznost intervencij oblastnih institucij, moralna panika v javnem diskurzu, skupaj z okrepljenimi homofobnimi medikaliziranimi koncepti, se poprejšnje geslo gejevske osvoboditve iz 1970' *'gejevski seks je*

ok' transformira v 'gejevski seks je smrt' (Shepard 2010, 173). V obdobju AIDS krize se poprejšnja konfliktna heterogenost znotraj gejevskega in lezbičnega gibanja začasno preseže, kot odziv na homofobne politike javnih institucij pa se vzpostavita dve organizaciji, tj. ACT UP (*The AIDS Coalition to unleash power*), ki deluje pod gesli 'tišina = smrt' (Shepard 2010, 73) in 'akcija = življenje' (prav tam, 132) in Queer nation (QN)⁷ (Halberstam 1993; Warner 1999; Hall 2003). Organizaciji s svojimi nekonvencionalnimi političnimi akcijami, ki zamikajo meje med imaginarnim in realnim (die-ins, kiss-ins in podobno)⁸ in ki jih Halberstam (1993, 193) poimenuje kot *namišljeno nasilje*, ustvarjajo razkorak med konvencionalnim gejevskim in lezbičnim gibanjem na eni strani, ki svojo energijo usmerja v pridobitev 'hetero' pravic za udejstvovanje v zatirajočih (imperialističnih, seksističnih) institucijah (zakonska zveza, vojska) in ki seksualnost vežejo na privatno, in novo, 'postmoderno' *in-your-face*, konfrontacijsko politiko z geslom *we're here, we're queer – get used to it* (Gamson 1995, 395; Hoogland 2000, 166; Kirsch 2001, 33; Hall 2003, 53), torej politiko, ki opozicionira omenjenim institucijam, jih skozi konkretne akcije in demonstracije v javnih prostorih subverzira, ustvarja anti-asimilacijske pritiske skozi izpostavljanje diferenc (ne podobnosti kot velja za konvencionalno gejevsko in lezbično gibanje v relaciji s heteroseksualnimi osebami) in postavlja podlago za vizionarne politike (Collins in Talcott 2011) in odklonilni seperatizem, izvirajoč iz prej omenjenih organizacij, kamor se tekom delovanja vključuje sicer majhno število mladih aktivistov in aktivistk, za katere pa je značilno, da prihajajo iz urbanega, študentskega oziroma akademskega okolja – ravno ta populacija predstavlja povezavo med radikalno aktivistično zavestjo in radikalno teoretizacijo, ki kmalu postane znana kot queer teorija (Hall 2003), osnovana na poststrukturalističnem jeziku (Namaste 1994; Seidman 1997; Plummer 2003; Garber 2006; Parisi 2009).

⁷ Zanimivo pri tem, da Queer nation hkrati opozarja na konstruiranost identitet, ki naj bi individuuma vedno že zamejevale, in promovira fluidnost, ne-usidranost subjekta, v svojem imenu organizacije pa se poslužijo koncepta 'nation', nacije, ki je ravno tako socialno konstruirana in za subjekta nujno zamejujoča. Socialno konstruiranost nacionalnosti in nacionalnih meja obravnavajo že drugi avtorji, izven polja queer teorije, npr. Pikalo, Ilc in Banjac (2011).

⁸ Ob tem se postavlja vprašanje, koliko so tovrstni politični performansi, akcionizmi res queerovski, saj se identiteta subjekta potrjuje in vzpostavlja (tudi) na relaciji z okoljem, ki pa tovrstne akcije, katerih namen je predvsem doseganje vidnosti in 'zaseganje' javnih – heteronormativnih – prostorov, vsaj v določeni meri pripisuje subjektom istospolne usmerjenosti (tj. gejem, lezbijkam), ne pa nujno queer subjektom oziroma: v čem se take akcije (razen potencialno večje množičnosti) razlikujejo od 'akcij' vidnosti homoseksualnega para, ki svoje spolne usmerjenosti v javnih prostorih ne 'zaklozetira'?

2.2 QUEER TEORIJA

Prvič pojem queer v teoriji uporabi T. de Lauretis leta 1989 (Jagose 1997; Garber 2001; Kirsch 2001; Hall 2003; Calvin 2009) in kasneje zapiše, da je cilj koncepta queer transgresiranje in transcendiranje ali pa vsaj problematizacija pojmov lezbijka in gej (de Lauretis v Garber 2001). V akademskem okolju (queer) koncept queerovstva hitro postane normativen (Kirsch 2001), četudi nima jasne definicijske podlage in pravzaprav deluje kot prazen označevalec, ki se polni z različnimi vsebinami in uporabami, od zgolj sinonima za lezbijke, geje, biseksualne in trans osebe (Jagose 1997; Foertsch 2007; Giffney 2009; Ramlow 2009; Sabsay 2013) ali drugih seksualnih odpadnikov (Bornstein 1994), ki ne ustrezajo heteronormativnim pričakovanjem, do specifične in radikalne o-pozicionalnosti do heteronormativnosti, do konceptov normalnosti in do predvsem gejevskega (pa tudi lezbičnega) tako imenovanega mainstream političnega gibanja, ki se po queer teorijah podreja heteronormativnosti. Queer teorija in politika namreč gejevsko in lezbično gibanje za civilne pravice percipirata kot izjemno konservativno in asimilacijsko (Ritchie 2008): pravico do sklenitve zakonske zveze se skozi queer teorijo obravnava kot reprivatizacijo seksualnega življenja (Bell in Jon 2000), ki je prek institucije zakonske zveze potisnjena v monogamne seksualne okvire, kjer zakonska zveza postane edino legitimno polje za seksualno aktivnost (Seidman 1997).

Queer teorija, izpeljana iz HIV/AIDS krize v 80' v okolju ZDA, ki je ob neodzivnosti glavnih državnih institucij in politike kot take, vpeljala nove oblike solidarnosti in povezovanja ob hkratnih opozorilih na nezadostnost in neustreznost do takrat prevladujočih identitetnih – stabilnih in kontinuiranih – pozicij (tj. identiteta geja oziroma lezbijke, ki je v realnosti pomenila identiteto belega geja in bele lezbijke iz srednjega razreda) (Jagose 1997; Hall 2003), se je s temeljnimi teksti queer teoretičark⁹ uspešno institucionalizirala v akademsko okolje, tudi s pomočjo naslonitve in aplikacije poststrukturalističnih tekstov, ki izpostavljajo tako imenovano smrt subjekta, torej njegovo fragmentacijo in inherentno identitetno nestabilnost¹⁰ v obdobju tako imenovane postmetafizike (Braidotti 2011), medtem ko Kirsch (2001) vzpon queer teorije povezuje z odcepom socialnih gibanj od organiziranih levičarskih političnih strank zaradi njihovih neuspehov, od katerih se queer teorija odcepi z razglasitvijo radikalne seksualne svobode subjekta.

⁹ To so po navedbah Seidmana (1995, 116-141) predvsem sledeči: Epistemology of the closet (Kosofsky Sedgwick 1990), Gender trouble (Butler 1990) in Essentially speaking (Fuss 1990).

¹⁰ Identiteto v tem kontekstu učinkovito dekonstruira tudi Butler v delu Težave s spolom: Feminizem in subverzija identitete (2001), kjer idejo koherentne in stabilne identitete problematizira kot produkt oblastnih razmerij in heteronormativnosti (op.a.).

2.2.1 KAJ/KDO JE QUEER?

Glavne distinktivne značilnosti queer umeščenosti subjekta kot jih reprezentira queer teorija lahko strnemo v sledeče: subjekt je umeščen izven normativnih identitet v kontekstu spola¹¹ in/ali seksualnosti (Warner 1993; Murphy 2011), je »zapeljiva pošast queer«, čigar seksualne prakse niso 'normalne' (MacCormack 2009, 139), zavrača asimilacijo in normalizacijo (Ruffolo 2009), subjektovo politično delovanje se pozicionira nasproti konceptom normalnosti (ne le heteroseksualnosti oziroma heteronormativnosti) in je kot tako kritično do vojne, družine in monogamnih intimnih partnerskih zvez ter asimilacijske politike lezbičnih in gejevskih gibanj (Seidman 1993) in ki se pri tej kritiki poslužuje nekonvencionalnih političnih strategij (od civilne nepokorščine, performansov in uličnega gledališča,..) ob povezovanju in aktivnem vključevanju v druga socialna gibanja, hkrati pa izpostavlja in problematizira prekrivajoče sisteme represije; v svojem gibanju so separatistični¹² in zagovarjajo seksualno samodeterminacijo za vse ter se ne podrejajo singularnim identitetam (Warner 1993; Shepard 2010); biti queer pomeni ne točno vedeti, kdo si, je identiteta brez esence, pomeni *po-glagoliti pridevnik* queer (v 'to queer', po-queerjanje) (Winnbust 2006); queer subjekt deluje v queer temporalitetah, nekonvencionalnih življenjskih potekih (Halberstam 1993; Halberstam 2008). Queer subjekt je torej – sodeč po queer teoriji - anti-asimilacijski, separatistični, radikalno politični, opozicionalen do identitet geja in lezbijke ter zahtev gejevsko-lezbičnih gibanj, ima pozitiven odnos do seksualnosti in marginaliziranih seksualnih praks in vedenj, pa tudi do nemonogamnih oblik intimnih razmerij.

Bistvo queer lahko strnemo v poskus preseganja dialektike *heteroseksualnost – homoseksualnost* s politiko (dis)identifikacij na strani nenormativnega kot odpora proti normativnim konstruktom, ki zamejujejo alternative identitetne pozicije v produkciji foucaultovskega *discipliniranega telesa* (Foucault 2004) – queer teorija torej izpostavlja in problematizira unitarno nocijo identitete (kar onemogoča misliti razlike znotraj identitetno osnovanih skupnosti, npr. lezbično-gejevske) oziroma razkriva normalizirajoče in disciplinske mehanizme politike seksualnih identitet (Seidman 1997) – v tem kontekstu lahko torej homoseksualnost¹³ razumemo kot tisto hrbtno plat, ki pravzaprav šele omogoča konstrukcijo

¹¹ V tem kontekstu gre za zavračanje binarizmov spolnih kategorij moški-ženska (Saphiro 2007).

¹² Eno izmed gesel Queer Nation je bilo »I hate straights!« (Shepard 2010, 78).

¹³ Sara Ahmed (2006) pri tem izpostavlja dejstvo, da je zgolj homoseksualni subjekt tisti, ki je *spolno usmerjen*, heteroseksualnost je – podobno kot velja za družbeni spol moškega – tisto univerzalno in nevtrarno, pri katerem ni potrebe po dodatnem definiranju.

heteronormativnosti, saj se vsaka identiteta konstruira in vzpostavlja relacijsko¹⁴ (Bower 1994; Butler 2001) na osnovi razlike *od drugega*, fundamentalne diametralnosti 'normalno-patološko' (Canguilhem 1987): heteroseksualnost je torej heteroseksualnost ravno toliko, kolikor obstaja jasna razločitev od homoseksualnosti ali kot bi formuliral Laclau (2008, 21): »v antagonističnem razmerju je tisto, kar deluje kot negativni pol kake identitete konstitutivni razcepu«.

Na tej točki lahko vpeljemo tudi dialektiko *gospodar – hlapec* kot jo konceptualizirata Adorno in Horkheimer (2006), pri čemer izpostavljata hlapčevstvo v obratni vlogi, tj. hlapec je tisti, ki z lastno podreditvijo gospodarju slednjemu daje moč, v ozadju potemtakem stoji predpostavka, da je v tej dialektiki pravzaprav hlapec tisti, ki je paradoksn *gospodar* odnosa, ki konstruira in reproducira oblastno razmerje, ki traja toliko časa, kolikor se element v podrejenem položaju prepozna kot podrejenega – slednje queer teorija aplicira na relacijo heteroseksualnost – homoseksualnost, kjer se z identitetnimi pozicijami geja in lezbijke individuum podreja identitetnim normativom (ki homoseksualnost vzpostavljajo kot patološko (narobno) plat normativnega) in si prizadeva preseči oblastno razmerje z lastno hetero-normalizacijo, ki s sklicevanjem na podobnost z oblastnim polom (heteronormativnost) negira inherentne razlike in prelome znotraj juridično vzpostavljenih identitetnih kategorij, nujnih za reprezentacijsko politiko, vedno že razdrobljeno na specifične unitarno percipirane identitete, ki ne le reproducirajo oblastno razmerje znotraj okvira hetero-homo (Butler 2001), temveč tudi proizvajajo vse tiste subjekte, ki se v omenjeno diadno razmerje zaradi poudarjenih – z oblastnim diskurzom patologiziranih in marginaliziranih - diferenc ne morejo ali ne želijo pozicionirati. Znotraj diade nepozicionirani mnogoteri subjekti, katerih seksualne prakse, vedenja, fantazije (ipd.) ne dosegajo hetero-in-homo-normativnih zahtev in pričakovanj (npr. S/M prakse, nemonogamno seksualno razmerje) (Weeks 2002; Sullivan 2009) glede seksualnosti, ki je znotraj diade zreducirana na genitalno seksualnost in jasne eno-kategorialne spolne preference¹⁵, se tako znajdejo v novem polju 'perverznega, patološkega', saj »reprezentacije vnaprej točno določajo merilo za oblikovanje samih subjektov; izid je reprezentacija, razširjena le toliko, kolikor še lahko prepoznamo subjekt« (Butler 2001, 14).

¹⁴ Braidotti (2011) pri tem izpostavlja še en mehanizem identitetne konstrukcije, tj. retrospekcijo: identiteta se konstruira vedno že za nazaj, na osnovi določenih socialnih in individualnih izkušenj.

¹⁵ Tudi biseksualna spolna usmerjenost je zaradi svoje 'nejasnosti' spolne preference oziroma 'pretirane inkluzivnosti' podvržena tako imenovani 'bifobiji', predvsem s strani normativnega gejevsko-lezbičnega gibanja (Monro 2006).

Butler (2001) pri tem opozarja, da je v konstruktivni spolni usmerjenosti, iz katere izhajata seksualna identiteta geja in lezbijke (ter vmesna, problematizirana biseksualnost), nujno vključen tudi koncept spola: izključevalnost spolnih kategorij, ki omogoča identifikacijo (in reprezentacijo) subjekta ali-ali, napaja tudi diadnost kategorij seksualnosti¹⁶ - z dekonstrukcijo konceptualizacije koherentne, stabilne, unitarne identitete, reproducirane s subjektivim performativom, Butler (2001, 18) ruši koncept spola s teoretizacijo slednjega kot radikalno neodvisnega od biološkega. Spol s tem postane *prosto drseč izum* (prav tam, 18), saj Butler (2001) razbije vzročno-posledično povezavo, ki veže biološki (vzrok) in družbeni spol (posledica oziroma učinek) in razkrije, da je biološki spol vselej že družbeno konstruiran, z biologizacijo spola pa se z obratom legitimizira družbena spolno specifična pričakovanja (učinek se prekrije z vzrokom): družbeni spol torej nastopa kot utemeljevalna iluzija identitete (Butler 2001, 46). V tem kontekstu podobno tematizira tudi Bourdieu (2010) s konceptom dehistorizacije učinka družbenih institucij, ki skozi naturalizacijo spolov in spolnih diferenc ustvarjajo varljivo domačnost, »lažno jasnost, ki je le drug izraz za mit« (Adorno in Horkheimer 2006, 12), taista 'varljiva domačnost' pa napaja tudi heteronormativnost oziroma heteroseksualizacijo želje, na podlagi tega pa Wittig (v Butler 2001, 31) – v kontekstu rušenja heteroseksualizirane želje - vpelje tretji družbeni spol, lezbijko. Heteronormativnost se torej vpeljuje s trojno, medsebojno pogojeno konceptualizacijo biološkega spola = družbeni spol = hetero-seksualna želja, zapisana matrica pa je utrjena s konceptualizacijo identitete kot nespremenljive, koherentne in stabilne - identitete, ki se vzpostavlja, reproducira, osmišlja in legitimira s performativnimi dejanji oziroma ontoformativnimi (telesno-refleksivnimi) praksami (Connell 2012) in retrospektivnimi razlagami subjektov (Butler 2001; Braidotti 2011).

Iz dekonstrukcije stabilne identitete (v polju spola in seksualnega), ki se vzpostavlja z relacijo in vedno preko izključevanja Drugega, izhaja potencial queer teorije, tj. v zavrnitvi identitete, osnovane v polju homoseksualnosti, ter v dis-identitetni lociranosti izven omenjenih binarizmov in zamejujočih dialektik, v polju prelomov, partikularnosti in momentarnosti ter situiranosti točk identifikacij, kontekstualiziranih v specifičnih momentih (Braidotti 2011): queer disidentiteta je torej anti-identiteta oziroma natančneje formulirano anti-identiteta, kot jo proizvajajo oblastni mehanizmi, anti-koherentna-stabilna-nespremenljiva-identiteta, ki

¹⁶ S tega vidika M. Diamond (2002) predlaga nove koncepte seksualnosti, ki so razločene od spola subjekta (v nasprotju s koncepti gejevske in lezbične identitete) in vezani le na spol objekta privlačnosti (androfiličnost, ginofiličnost in ambifiličnost), a predlagani koncepti seksualnost razbremenijo spola le z vidika subjekta, ne pa tudi objekta privlačnosti: spol torej še vedno ostaja primarni koncept, na katerem se gradi konceptualizacija seksualnosti.

kategorično zamejuje polje vizij in s tem tudi (z)možnosti uporov in odporov, transgresij: »V vsem tem meje funkcionirajo kot tisto, kar jo nekaj (socialni odnos, politična entiteta, oseba) ne more ali ne sme preseči. Kažejo prag izkušenj, formirajo linije naših želja in subjektivnosti, ne glede na to ali so meje vsiljene od znotraj ali od zunaj« (Winnbust 2006, 24) – identitetne kategorije so torej učinek institucij, tj. falogocentrizma in prisilne heteroseksualnosti, pri tem pa J. Butler (2001) hkrati opozarja, da subjekt ni popolnoma determiniran: »Možnost mnogoterih praks identifikacije /.../ pravzaprav kaže, da zakon *ni determinističen* in da zakon morda sploh ni en sam« (prav tam, 77; poudarek avtorice) oziroma – kot formulira Foucault (2000, 95): »Kjer je moč, tam je upor /.../«. V tem kontekstu Braidotti (2011) opozarja na nesmiselnost utopičnih vizij subverzivnosti (v) seksualnosti izven polj moči in dominance¹⁷ ter poudarja, da moramo misliti subverzijo znotraj tega polja, znotraj regulativnih struktur, ki jih queer z reappropriacijo in redefinicijo koncepta, v preteklosti uporabljenega kot žaljivko za homoseksualne osebe (Severson in Stanhope 1998; Johnson 2010), izziva z disidentitetnim pozicioniranjem subjekta in tako predstavlja strategijo za destabilizacijo individualne in kolektivne identitete (Gamson 1995).

S tem ko subjekt prevzame disidentiteto queer pravzaprav ne zavzame nobene jasne, točne družbene pozicije v medsebojno pogojenih družbenih identitetnih kategorijah, je označevalec, katerega vsebina se – idealno - polni individualno, od spodaj navzgor in mimo (represivnih) identitetnih kategorij, pri čemer temelj pozicije predstavlja nasprotovanje režimom normativnosti. Queer v tem pomenu predstavlja seksualnost, »ki ne sledi liniji« (Ahmed 2006, 69) in kot taka pušča nove odtise v še-ne-zaznamovanem, vzpostavlja nova življenja, objekte in telesa (prav tam, 62), vzpostavlja torej tiste momente, ki jih Davies (2006) – sicer v kontekstu identitetnega družbenospolnega formiranja - poimenuje kot *sinkope*, momente pretresa in refleksivne kritičnosti, ki jih moramo (kot izpostavlja tudi Ahmed 2006) (znati) izkoristiti: transformiranje obstoječih regulativnih struktur je odvisno od tega, kaj uspemo narediti s temi momenti, saj slednji sami po sebi struktur še ne spreminjajo ali kot zapiše Warner (1993, xiii): »Queer osebe izvajajo praktično socialno refleksijo že s tem, ko iščejo različne načine biti queer/čudaški«, tovrstno socialno refleksijo pa lahko

¹⁷ V kontekstu identitetne družbenospolne formacije, kjer se gradi utopija preseganja spolov oziroma vzpostavljanje nevtralnega, univerzalnega spola, razrešenega negativnih konotacij in omejitev Braidotti (2011) zapiše, da obstaja precejšnja nevarnost (ponovnega) zdrsa ženske v moško univerzalno. Na podobno nevarnost 'spolne nevtralnosti' v navezavi na kapitalizem opozarja tudi Rener (2007): rezultat kapitalistične mantrne individualnih, deklarativno spolno nevtralnih sposobnosti je namreč nova moška elita, ki jo označuje 'transnacionalna podjetniška moškost', kjer velja, kot zapiše T. Adorno (2007, 100), »namesto, da bi moška družba rešila žensko vprašanje, je svoj lastni princip tako zelo razširila, da žrtve tega vprašanja sploh ne morejo več postaviti«.

razumemo tudi v bourdiejevskem smislu uzrtja struktur habitusa, ki vedno že omejujejo individualno odzivanje, vedenje in delovanje, tudi z izločitvijo vseh 'čudaških' delovanj ter samokonstitucijo kot druge narave, utelešene, a pozabljene zgodovine, z uzrtjem teh struktur, njihovo ozavestitvijo pa jih šele lahko začnemo presegati in spreminjati, saj je igra razkrita kot arbitrarna, kot umetni družbeni konstrukt (Bourdieu 2002).

Jasno zamejena – in tako izključujoča identiteta – je očitno politično učinkovita, sodeč po rezultatih gejevskega in lezbičnega gibanja, čeravno se pri utemeljevanju svojih zahtev naslanja na fiktivni konstrukt (identiteto): s tega vidika nekateri avtorji in avtorice pozivajo k strateškemu oziroma operacionalnemu esencializmu (Gamson 1995; Spivak v Shepard 2010; Spivak v Braidotti 2011), ki izpostavlja pomen koherentne identitete s kolektivnim ozadjem za potrebe politične preprezentacije in doseganja politične enakopravnosti. Queer, na drugi strani, omenjene postavke zavrača, saj kolektivne identitete nujno ustvarjajo hierarhijo in nove margine; queer zavrača manjšinsko logiko doseganja tolerance in interesne politične reprezentacije (Kosofsky Sedgwick 1990; Warner 1993), ob tem pa uvaja nejasno definirano polje političnega, katerega namen ni doseganje enakopravnosti (preko pridobivanja civilnih pravic, ki se v queer politiki in teoriji razumejo kot asimilacijski mehanizem, dostopen toliko, kolikor so se lezbijke in geji pripravljene podrediti heteronormativom), temveč zastopanje interesov v reprezentacijski politiki odsotne queer populacije, ne glede na njihove spolne, seksualne, razredne in druge razlike, ki v glavnem delu asimilacijskega gejevskega in lezbičnega aktivizma predstavljajo tiste prečne modalnosti, ki definirajo vključenost (beli srednji razred gejev in lezbijk) in izključenosti.

Glavni izziv queerovstva je (ob preizpraševanju vsebine kolektivnih identitet)¹⁸ torej preizpraševanje in problematiziranje *politične uporabnosti* seksualnih identitet, glede na to, da identiteta geja/lezbijke reproducira binarizem hetero-homoseksualnost, pri čemer je slednja vedno percipirana kot patološka ali vsaj *manj normalna*: queer se proti tovrstni reprodukciji bori z lastno odprtostjo, (vsaj deklarativno) inkluzivnostjo, ki je prignana do te mere, da je tako vsebina identitete kot tudi ideja o njeni koherentnosti, fiksnosti, naravnosti in osrednjosti za subjektovo vsakdanje (politično) življenje, prignana do nesmisla (Gamson 1995).

2.2.2 TEŽAVE Z REAPROPRIACIJO QUEER

Kritiki reappropriacije *queer* opozarjajo, da prisvojitve pojma in transformacija semantične vrednosti ne nujno vodi v transformacijo družbene situacije, ki je do seksualnih odpadnikov

¹⁸ Podobno preizpraševanje je doživel že feminizem v 1970' (Gamson. 1995).

še vedno odklonilna – opozarjajo, da bo pojem queer najverjetneje nadomeščen z novimi neologizmi s podobno diskriminatorno in sovražno vsebino in se sklicujejo na tovrstni 'poraz' koncepta *dyke*, ki ob uspešni nevtralizaciji s strani lezbijk ni privedel do zmanjšanja diskriminacije slednjih: »homofobija ne bo obnemela ali ostala brez jasnega besednjaka, s katerim se bo lahko razumela« (Jagose 1997, 105). Repropriacija queerovstva je problematična tudi v ostalih ne-angleško govorečih kontekstih (Malici 2013), kjer queer pomensko ni nabit z zgodovino pojma (tj. z njegovo žaljivo vsebino), kot tak pa ostaja brez subverzivnega potenciala obratnega diskurza kot ga percipira queer teorija. V slovenskem kontekstu je tako queer le izraz za umestitev subjekta, njegovo disidentiteto zunaj hetero-homo binarizmov, a brez vsebinske zgodovine, in je v večini primerov v praksi privzet preko top-down relacije, tj. iz akademskih in/ali aktivističnih okolij na individualno raven, pri čemer pomen nosi le v kontekstih marginaliziranih seksualnih skupin, saj pojem queer izven tega okvira, v heteroseksualnem okolju, nima enake pomenske zgodovine kot velja za angleško govoreča okolja. Na podlagi tega predpostavljam, da queer v slovenskem kontekstu predstavlja politično instanco poskusa dekonstrukcije identitetnih kategorij geja in lezbijke ob manjši anti-asimilacijski in separatistični naravnosti.

2.3 PROBLEM 'PREVAJANJA'

Queer teorija, ki v svoji zasnovi izpostavlja inherentno identitetno nestabilnost/fluidnost subjekta oziroma represivnost identitetnih kategorij, zagovarja koalicijsko politiko, v kateri se preko radikalnih in subverzivnih, nekonvencionalnih političnih strategij povezujejo raznoliki 'seksualni odpadniki' (Bornstein 1994). Queer politika ne želi ustrezati sedanjemu reprezentacijskemu političnemu sistemu, ki zahteva kolektivno identitetno stabilnost in ki skozi identitetno politiko predstavlja izvor naslavljanja političnih zahtev za doseganje enakopravnosti. Kot taka queer pozicija v praksi ni predstavljena z jasno identiteto in nima skupinskega ali skupnostnega ozadja na podlagi in v imenu katerega bi lahko politično delovala v režimu parlamentarne, reprezentativne demokracije: »Kjer identitetna politika ponuja močne politične na šibki, ekskluzivni osnovi, postruksturalizem ponuja tanke politike, ko problematizira nocijo kolektiva, v imenu katerega gibanje deluje« (Seidman 1993, 135).

Queer teorija glavne označbe queerovstva, ki oblikujejo in so oblikovane tudi s prakso, definira z naslednjimi elementi: konceptualizacija seksualnosti, ki vključuje razmerja moči in njihovo problematizacijo na različnih ravneh socialnega življenja z reprodukcijo preko binarnih delitev in zamejevanj; problematizacija seksualnih in spolnih kategorij ter identitet na splošno; zavrnitev strategij obstoječih lezbičnih in gejevskih gibanj s ciljem pridobivanja

civilnih pravic¹⁹ ter favoriziranje (radikalnih in nekonvencionalnih) politik karnevala, transgresij in parodij, ki naj bi vodile v dekonstrukcijo, destabilizacijo in anti-asimilacijsko politiko; ter preizpraševanje tistih delov socialnega življenja, ki se primarno ne berejo kot seksualna (oziroma heteroseksualna) (Stein in Plummer 1994; Stein in Plummer v Green 2002). Ob tem queer teorija – zaradi nevarnosti samo-zamejevanja – ne ponuja konkretnih potencialnosti oziroma vizij, temveč obstane v momentih subjektive fluidnosti, identitetne odprtosti in tako imenovane transgresije, pri tem pa pozablja na elemente vsakdanjega življenja, učinke delujočih družbenih institucij in norm, ki queer politiko oziroma njene potenciale močno zamejujejo, ali kot zapiše Green (2002, 530): »ne pomaga mu, da citira Butler in protestira, da je njegova identiteta multipla in nestabilna, ko je soočen z homofobnim nasiljem (ali s homofobnim stanodajalcem ali delodajalcem)«, zavračanje ideje fiksne in koherentne identitete pa se kaže kot dobrina, udobje, ki si ga posameznik, subjekt nasilja in zunanje prisilne identifikacije, ne more privoščiti (Shimizu 2007), saj živimo politično realnost učinkov identitetnih kategorij (Patton 1993).

Queer politika skuša presegati zastavljene cilje lezbičnega in gejevskega gibanja (tj. sprejemanje oziroma toleriranje, legitimiziranje homoseksualcev) – zagovarja politiko diferenc in ne enakosti oziroma podobnosti, pri tem pa se giblje med anarhističnimi strategijami in radikalnim demokratičnim pluralizmom (Seidman 1995; Seidman 1997; Garber 2001; Monro 2006; Ritchie 2008) oziroma ponazarja premik od identitetnih k dekonstruktivnim politikam (Garber 2006), hkrati pa ob sočasnem slavljenju individualnih razlik znotraj disidentitet queer paradokso pozablja na modalnosti, ki določenim individuumom preprečujejo oziroma onemogočajo zavzemanje disidentitete queer. Slednja se mestoma razkrije kot komoditeta tistih seksualnih odpadnikov, ki v preteklosti niso doživljali nasilja zaradi različnih 'deviantnih' seksualnih praks, queer postane »privilegij *par excellence*«, saj si zavrnitev, negacijo identitete lahko privoščijo le privilegirani (Winnbust 2006, 135). Queer v praksi torej predstavlja neenakomerno dostopno disidentiteto, dosegljivo določenemu segmentu radikalno seksualnega, mladega, akademskega in urbanega

¹⁹ Zavračanje političnih strategij za doseganje enakopravnosti gejev in lezbijk (in drugih seksualnih manjšin) zaradi posledičnega vpenjanja slednjih v oblastne heteronormativne institucije (znotraj katerih naj bi homoseksualnost vedno že predstavljala patološkega, manjšinskega Drugega) v imenu transgresije, je problematično zaradi dejstva, da heteronormativnost ohranja svojo oblastno, hegemonsko pozicijo v nevidnosti, v lastni nedefiniranosti oziroma odsotnosti le tega. Vprašanje, ki si ga lahko postavimo, je sledeče: je transgresija 'transgresivna' že sama po sebi (tj. queerovsko zavračanje heteronormativnih institucij) ali pa je transgresivna (še)le takrat, ko je vidna, zaznana – v tem primeru takrat, ko se heteronormativnost, reproducirana skozi institut zakonske zveze določi in eksplicitno definira zgolj kot ena izmed možnih oblik zakonske zveze (ob zakonski zvezi istospolnih partnerskih razmerij), torej takrat, ko je pregnana iz svoje oblastne pozicije v nevidnosti?

prebivalstva, za katere identiteta geja in lezbijke predstavljata *togo staro moderno* v nasprotju s fluidnim, postmodernim, oboroženim z abstraktnim poststrukturalističnim jezikom, kateremu lahko očitamo odcepitev od konkretnega, materialnega (Stein in Plummer 1994). Opozicija normativnim strukturam s queer-om v svoji igri s »prosto plavajočimi označevalci v tekstu« (Stein in Plummer 1994, 184) oziroma tekstualnem idealizmu (Green 2002, 522), v okviru katerega Kirsch (2001, 8) zapiše: »poststrukturalizem govori o idejah raje kot o akciji«, pozablja in spregleduje realnost delovanja družbenih institucij, ki so v svojih učinkih še vedno – kljub poskusom subverzije queer teorije in politike – seksistične, rasistične, ipd. (Plummer 2003). Zdi se, da queer disidentiteta ob klicu k individualnim razlikam in nevpenjanju v 'zamejujoče' kolektivne identitete (ki nujno omejujejo potencialne subjektive izbire)²⁰ paradoksnost vzpostavlja koherenten in enoten subjekt queer, ki v svojih izbirah resnično ni omejen, a ne zaradi nepozicioniranja znotraj rigidnih identitet, temveč zaradi dostopnih resursov, ki te izbire pravzaprav šele omogočajo: ko queer teorija in politika slavita difference, brez njihovega imenovanja in fiksiranja, jih pravzaprav v odsotnosti in tišini reproducirata (Seidman 1993), avtorji in avtorice pa pri tem izpostavljajo predvsem spregledane modalnosti spola, rase, etnične pripadnosti in razreda, pa tudi osi urbanega-ruralnega²¹ ter generacijske razlike, ki ustvarjajo hierarhizacije znotraj queer disidentitet (zaradi katerih se Queer nation kot primarna in prototipska raven queer politik kmalu po začetku začne drobiti v ženske in druge podsekcije)²² (Seidman 1994; Humphrey 1999; Namaste V. K. 1999; Samuels 1999; Garber 2001; Kirsch 2001; Khayatt 2002; Halberstam 2004; Jackson 2006; McLaughlin 2006; Monro, 2006; Garber 2009; Sullivan 2009; Johnson C.R. 2013).

²⁰ Za pozitivno artikulacijo samoidentitete identitete velja, da je vzpostavljena z zunanostjo, Drugim oziroma kontrastom, kar preprečuje popolno zaprtje sistema (Machart v Vezovnik 2009, 51) oziroma njegovo 'samostojčnost': seksualna identiteta je torej represivna v relaciji do zunanosti, do drugih seksualnih subjektov, represija navznoter, tj. v relaciji do konkretnih subjektov znotraj kolektivne identitete, ki z identifikacijo omeji individualne potencialne izbire in načine delovanja, pa se presega s potencialno fluidnostjo med različnimi identitetnimi kategorijami, prilagojenimi vsakokratnim individualnim izbirami, seksualnim vedenjem in praksami, kot ponazarja tudi longitudinalna raziskava L. Diamond (2008), v kateri ugotavlja, da sta 2/3 intervjuvank v roku 10 letih spremenile svojo seksualno identiteto, pri čemer je največ sprememb vsebovalo premik k *no-label* identiteti, ki je konceptualno podobna poziciji queer: intervjuvanke so izpostavljale, da jasna in enoznačna kategorija lezbijke ne zajame diverzitete njihovih seksualnih vedenj.

²¹ Švab in Kuhar opozarjata, da je potrebno urbano/ruralno uporabljati previdno in poudarjata pomen urbanega za vsakdanje življenje gejev in lezbijk z vidika anonimnosti homoseksualnih posameznikov/posameznic ter obstoj gejevskih kultur in infrastruktur, hkrati pa v raziskavi ugotavljata, da se razlika v tolerantnosti do homoseksualnosti med urbanim in ruralnim prostorom zmanjšuje in ni (več) statistično pomembna (Kuhar in Švab 2013).

²² Zaradi notranjih drobitev v queer politiki tudi Theresa de Lauretis zavrne povezavo teoretskega koncepta queer z organizacijo Queer Nation oziroma queer politiko (Namaste 1994; Namaste 1999).

Queer teorija se odcepi od vsakdanjega življenja do te mere, da teoretsko predstavlja novo pot produciranja utopičnih, a nekonkretiziranih vizij seksualne osvoboditve, hkrati pa ob tem v veliki meri pozablja pripisati historične zasluge gejevski osvoboditvi, ki je močno tlakovala taisto pot, po kateri zdaj stopa queer teorija. V queer politiki, v prevajanju teorije v prakso, se intersekcionalne razlike z realnimi učinki na konkretna življenja subjektov ob poudarjanju fluidnosti, osvobojenosti in popolne avtonomnosti individualnega subjekta docela zabrišejo, ravno tako pa se ustvarjajo nove hierarhije med subjekti, ki se politično identificirajo kot lezbijke/geji in kot taki niso dovolj 'queer' in subjekti, večinoma mladimi izobraženimi v urbanih okoljih, ki imajo možnost in resurse za disidentiteto queer, za katero velja, kot zapiše Kirsch (2001), da je politično zreducirano na življenjski stil, ki ga označuje sprejemanje raznolikosti, ne pa nujno tudi aktivno zagovarjanje slednje v širši družbi (pred reprodukcijo marginalnosti). Queer s fokusom na decentriranje identitet postane komodificiran življenjski stil, zreduciran na individualni mikro nivo, saj izhodiščno točko upora in odpora predstavlja individuuum, s tem pa queer politika (in teorija), opozarja Kirsch (prav tam), pravzaprav služi ciljem poznega kapitalizma, tj. razkroju skupnosti, katere obstoj je pogojen z identifikacijo na skupni osnovni bazi oziroma skupnim potezam vključenih subjektov. Ob tem Kirsch (prav tam) predpostavlja, da ob queer subjektifikaciji umanjka ta osnova skupnosti, baza, skupna queer subjektom.

V ozadju Kirscheve teze (prav tam) lahko razberemo implicitno predpostavko, da se lahko skupnost v polju seksualnosti gradi le ob jasnih, enoznačnih identitetnih kategorijah (lezbijka, gej,..), ne pa tudi na skupnih interesih in vrednotah oziroma miselnosti, ob tem pa je politično udejstvovanje enoznačno zreducirano ob hkratni predpostavki, da imajo vsi geji in lezbijke (skupaj z ostalimi subjekti z jasnimi seksualnimi identitetami), enake (homoseksualne?) interese, želje in politične cilje, omenjena predpostavka, ki jo v ozadju reproducira tudi Kirsch (prav tam), pa je bila ravno osrednje gonilo razcepitve gibanj na 'asimilacijsko' lezbično-gejevsko na eni strani in queer gibanje/politiko na drugi strani. Tovrstno pomanjkljivo enačenje kolektivne identitete (v polju seksualnega), skupnosti in političnega gibanja učinkovito presegajo nova socialna gibanja (ki jih na področje queer politike lahko prevedemo kot koalicijska gibanja/politike), ki se interesno oziroma problemsko povezujejo, pri čemer so osnovna mobilizacijska sila (vsaj nekateri skupni) interesi, vrednote, miselnost, ne pa kolektivna identiteta (kar v nadaljevanju izpostavi tudi Kirsch sam (prav tam)) - ravno nasprotno, nova socialna gibanja preizprašujejo in izpostavljajo tako medskupinske kot tudi notranje razlike (Kirsch 2001; Lott 2010; Cortese 2006; Cole in Luna 2010; Ghaziani 2011),

pri tem pa queer teorija in politika takšne notranje refleksivnosti, ki – vsaj na teoretski ravni preko izoblikovanja modela politike, ki naj ga zastopa queer v praksi – nista zmožni, saj interese in vrednote že hierarhizirata s tem, ko lezbična in gejevska gibanja za civilne pravice diskvalificirata in razvrednotita kot instrument reprodukcije obstoječih razmerij moči, torej kot reprodukcijo heteronormativnih oblastnih institucij, ki homoseksualnost sploh vzpostavljajo kot tisto patološko, ki se morebiti lahko približa normalnemu pod pogojem, da prevzame heteronormativna merila. Na tej točki queer teorija (skupaj s prakso) s svojo opozicionalnostjo gejevskim in lezbičnim zahtevam, zamejuje lastno koalicijsko politiko, ki je dostopna le tistim subjektom, ki lahko kot odgovor na vprašanje »*Mirror, mirror on the wall, who is the queerest of you all?*« (Wilson v Humphrey 1999, 227), pokažejo nase, s tem pa – tokrat - z drugim imenom (queer, namesto gej/lezbijka) reproducirata taisti mehanizem izključevanja, ki ga queer očita gejevskim in lezbičnim gibanjem.

Queer teorija in politika razkrijeta, da je totalna inkluzija vseh seksualnih razlik znotraj queer disidentitet pravzaprav mogoča le ob njihovem paradoksnem izbrisu skozi nenaslavljanje diferenc kot takih in njihovih institucionalnih učinkov oziroma materialnosti. Razlike, ki jih queer poudarja in izpostavlja na deklarativni ravni, so torej izbrisane, queer subjekt pa je potopljen v izolacijo istosti, saj razlike nimajo očitnega signifikantnega pomena (Samuels 1999): »Brez materialnosti, brez razlik, ni kontakta ali skupnosti, le paradokсна izolacija istosti« (Adams 2002, 16), kar se kaže tudi v odsotnosti marginaliziranih seksualnih odpadnikov tudi znotraj queer teorij, ki se v večji meri dotikajo in vključujejo tiste subjekte, vključene v seksualna vedenja in praske z objektom istega spola, ne vključuje pa subjektov, vpletenih v nemonogamna razmerja²³, subjektov, vključenih v seksualne prakse z objektom različnega spola, tj. heteroqueer, ki v teoretskih tekstih ni nikoli prisoten (Mock 2003)²⁴, in drugih subjektov, udeleženih v 'deviantnih' seksualnih praksah.

Zdi se, da ima queer disidentiteta efekt le med seksualnimi manjšinami oziroma tistimi individuumi, ki so (vnaprej ali pa v momentu identifikacije) seznanjeni s pomenom queerovstva, sicer prevlada oziroma se sproži proces 'branja' queerovstva kot identitete seksualne manjšine (na mesto queerovske vsebine kot jo razume samo-imenovani subjekt namreč stopi konvencionalno branje queer, tj. queer pred izvršeno reappropriacijo, tj. gej/lezbijka/'seksualni odpadnik'), s tem pa subverzivni potencial queer politike oziroma

²³ Poliamorijo, definiramo kot vključenosti v seksualna razmerja z več partnerji hkrati (Kreutzer 2004; Monro 2006; Noël 2006).

²⁴ Izjema je Butler (1993, 175), ki vključi heteroseksualne osebe v koncept queer na podlagi njihovega nasprotovanja homofobnim politikam.

individualnih praks v širši družbi precej oslabi in se oddalji od potenciala, ki ga nastavlja queer teorija – enako velja za queer prakso v Sloveniji.

Diskrepance med queer, kot ga producira teorija, in prakso, so torej sledeče: queer teorija ne upošteva modalnosti in osi diferenciacij ter prisilnih interpelacij s strani socialnega okolja. V svoji abstraktnosti ne upošteva, da je subjekt kljub samo-disidentificiranju še vedno podvržen zunanjim identifikacijam in zunanjemu pripisovanju pomena identitete ter realnih učinkov le tega. Samo-disidentificiranje kot queer ne odloži ali prepreči diskriminacije, ki se dogaja na osnovi subjektovih seksualnih praks in vedenj ali na drugih osebnih okoliščinah, ki jim družba oziroma socialno okolje že pripisuje določen – negativen – pomen. Queer torej ne more nastopati kot meta-identiteta, ki sama na sebi izniči efekte družbeno-institucionalnega ustroja, posledično pa so queer subjekti vedno že podvrženi določenim in zanje specifičnim vplivom, ki jih queer teorija v svojih abstraktnih in nikoli konkretiziranih subverzivnih vizijah ne zaznava, priznava in problematizira, queer pa je tako notranje skrčen, zreduciran na samoumevno predpostavljeno inherentno enakosti, istosti subjektov: zdi se, da queer v istem zamahu opevanja, zagovarjanja razlik le te tudi ubije.

2.3.1 QUEER DILEMA: MED IDENTITETNO POLITIKO IN DEKONSTRUKTIVNO POLITIKO

Biti queer ni beg iz rigidnih seksualnih kategorij, ki posameznika omejujejo v njegovih izbirah in ga preko heteronormativnosti subtilno, 'kultivirano' podrejajo – iz subordiniranih kategorij, institucionaliziranih socialnih identitet pred njihovimi učinki, ni mogoče zbežati le z aktom samoimenovanja in individualnega nasprotovanja dvojnosti hetero-homoseksualnosti. Queer pri tem namreč spregleda tako imenovane prisilne interpelacije, identificiranja subjekta 'od zunaj'. Hkrati pa velja, da je kategorija istospolno usmerjenega posameznika središče oblastnih razmerij (pa tudi učinkovitega političnega aktivizma) (Gamson 1995). Butler (2001) v tem kontekstu postavi koalicijsko/dialoško politiko kot alternativo politiki identitet in preizprašuje pomen enotnosti in solidarnosti za naslavljanje političnih zahtev in poudarja, da z odprtimi koalicijami omogočamo vzpostavljanje in razpuščanje identitet, ki se glede na namene izmenično vpeljujejo in opuščajo ter tako dopuščajo notranjo kompleksnost in se ne podrejajo »normativnemu telosu zaključene definicije« (Butler 2001, 28). Koalicijsko politiko torej poganja »*pripoznana* fragmentacija, kjer enotnost /.../ ni niti predpostavljena niti zaželeno« (prav tam, 27; poudarek avtorice). Ravno vzpostavljanje take politično aktivne, notranje kompleksne in fragmentirane politike je cilj queer politike, pri čemer je slednja očitno s historično amnezijo pozabila, da pravzaprav ponavlja ideje in politične strategije, ki jih je v 70' – neuspešno – vpeljevala že gejevsko osvoboditev v 70'. Če pregledamo

zgodovino, ugotovimo, da je gejevska osvoboditev v 70', ki zastopa enake kritične ideje kot queer teorija danes, neuspela ravno zaradi nezmožnosti ustreznega naslavljanja notranjih diferenc, iz česar so kasneje izhajali razkoli, ki so gibanje gejevske osvoboditve onemogočili in hkrati omogočili vzpon lezbično-gejevskega gibanja po etničnem modelu skupnosti oziroma kvazi-etničnosti/identitetne/esencialistične identitete, katere politično udejstvovanje in uspešnost je pogojena z vzpostavljenimi kategorijami kolektivnih identitet, ki so vzpostavljene na ekskluzivni, izključujoči osnovi (Gamson 1995). Nasproti identitetni politiki queer postavlja koalicijsko politiko, ki je ne razume le kot strateško povezovanje različnih skupin na podlagi skupnega interesa/konflikta niti je ne razume kot iskanje končne enotnosti, celostnosti politike v nasprotju s sedaj diverzificiranimi družbenimi boji, temveč jo razume kot afiniteto (ne identiteto) med subjekti, ki hkratno posedujejo multiple, tudi konflikte identitete in lokacije (Haraway v Phelan 1995). Identiteta v tem kontekstu ne more predstavljati ustrezne osnove za politična gibanja, saj zanemarja razlike znotraj identitet in predpostavlja, da identificiranje pogojuje in vzpostavlja identitetno-specifične interese. Namesto identitete kot osnove gibanja zatorej queer uvaja skupne vrednote, želje in cilje (Phelan 1995), pri čemer se slednji ne morejo določati enosmerno (kot velja za queer politiko, ki zahteve gejevskega in lezbičnega gibanja diskreditira).

Queer koalicijska politika ne nujno pomeni totalno deskonstrukcijo/destrukcijo identitet geja in lezbijke: slednje še vedno lahko razumemo kot *enega izmed načinov* prihodnjega doseganja queer stanja, v kolikor se gejevsko-lezbični aktivizem ne ustavi le pri afirmiranju identitet geja in lezbijke, temveč 'usidranje' teh identitet razume kot vmesno točko, mehanizem doseganja končnega queer stanja, tj. dekonstrukcije seksualnih identitet in seksualnih manjšin oziroma marginaliziranih seksualnih subjektov (Moon 2012). V kolikor je queer politika skupaj z ostalimi potencialnimi aliansami zmožna podati pozitiven odgovor na vprašanje »../ ali se lahko odločimo, da smo zavezniki in ali imamo moč, da tej odločitvi tudi sledimo« (Phelan 1995, 352), se queer politika in lezbično-gejevsko gibanje (kljub teoretskemu razcepu) ne nujno izključujeta: queer prakso namreč lahko beremo kot vizijo prihodnosti, h kateri stremimo in ki jo vedno poganja vprašanje »*how queer can queer go?*« (Ruffolo 2009, 46); queer prakso lahko beremo kot *enega izmed načinov* političnega udejstvovanja, ki je – znotraj koncepta koalicijskih politik – kompatibilen z drugimi, tudi gejevskimi in lezbičnimi gibanji ob denaturalizaciji identitet geja in lezbijke.

Na drugi strani pa queer aradi svoje nejasnosti, nepredstavljenosti in neizgovorljivosti (MacCormack 2009) queer sicer vse bolj postaja le neenako dostopna nova »intelektualna-šik

identiteta« (Penn v Samuels 1999, 93), do katere imajo dostop subjekti, locirani v akademskem »slonokoščnem queer stolpu« (Weeks 2000, 7): kaže, da bo notranja nejasnost pojma queer, ki se individualno vsebinsko zapolnjuje (queer je nujno samoidentifikacija) in ki je največja moč koncepta queerovstva, hkrati tudi njen grobnik, ob dodani abstraktnosti, odsotnosti konkretnih dolgoročnih političnih strategij in ne-vpetosti v konkretna materialna življenja individuumov, ki jih družba percipira kot '*seksualne odpadnike*' (Bornstein 1994) *s koherentnimi, fisknimi, patologiziranimi identitetami in jih kot take tudi naslavlja*. Na tej točki je nujno povezovanje queer in lezbično-gejevskega gibanja, ki si queer stanje postavi kot utopično vizijo, *queer planet* (Warner 1993) oziroma *queerdom* (Humphrey 1999, 223), iz tega vidika je najbolj bistven klic queer teorije in prakse h koalicijskim politikam na osnovi depolariziranih pluralitet, pri čemer mora takšna koalicijska politika nujno p-ostati dostopna subjektom, ki se združujejo na točkah intersekcije s ciljem ustvarjanja socialnih prostorov, ki odpirajo in širijo potencialne izbire, izpostavljajo socialne razlike in multiple solidarnosti in širijo demokratizacijo preko dekonstruiranja naturaliziranih in normaliziranih socialnih norm (Seidman 1997). Ob tem velja poudariti, da cilj ni (utopična) končna osvoboditev od oblasti kot take, temveč – kot poudarja Kurnik (2005) v kontekstu novih globalnih družbenih bojev: »Iskati je treba tisto vmes, no man's land in na njegovi osnovi predstaviti politične alternative« (prav tam, str. 183), tovrstno vmesno življenje pa konceptualizira kot 'kot da' življenje, katerega logika je precej podobna glavnim idejam queer teorije in politike, tj. »ostaneš suženj, vendar ker to uporabljaš na način, kot da ne, nisi več suženj« (Agamben v Kurnik 2006, 186), pri tem pa se lahko vrnemo na že zgoraj omenjeno dialektiko gospodar-hlapec: ko hlapec (*gospodar odnosa*) preneha igrati vlogo hlapca – ni več hlapec; na podoben način se queer bori proti odnosom represije na ravni seksualnosti, ustvarja *an mileu* (Kurnik 2005, 195) kot ne-kraj, teren konstitutivne alternative: »njena pot je eksodus, je ime za resnično demokracijo – ki ni predstavniška in parlamentarna« (prav tam, 195) in pri tem opozarja na prisvajanje identitet s strani države kot instance oblasti, slednja pa vendarle vsebuje šibko točko, šiv, točko preloma: »/./ kar pa ne more v nobenem primeru tolerirati, je to, da singularitete vzpostavljajo skupnost, brez da bi zahtevale identiteto« (prav tam, 191).

Problem, ki izstopi na tem mestu, pa je predvsem povezovanje različnih singularitet na skupni točki (problemu, zahtevi, ipd.), torej pripravljenost ostalih singularitet, da slečejo svojo (na izključevanju utemeljeno) identitetno obleko in se interesno osredinijo zgolj okoli reševanja specifične točke političnega projekta. Ravno ta medkategorialna hierarhizacija na podlagi pripadnosti kategorijam, kolektivnim identitetam je tisto, kar oblast pravzaprav ohranja in

vzdržuje: »eliminacija 'drugega' je hkrati že odprtje prostora za politično« (Lefort 1999, 268). Queer teorija ima velik potencial za dekonstrukcijo seksualnih identitet, a za dosego tega cilja bo – vsaj v praksi/politiki – potrebno več vpenjanja v konkretna realna življenja posameznikov in ne le deklarativno opevanje diferenc, ki paradokсно vodi v njihovo utišanje znotraj queer umeščenosti; potrebno je njihovo naslavljanje in upoštevanje: v kolikor queer razumemo kot sistem, logiko mišljenja (Kelly 2011) oziroma kot pristop k seksualnim in erotičnim praksam (skupaj s samimi praksami), torej kot glagol (*to queer*) oziroma pridevnik²⁵ in ne kot fluidnega, avtonomnega, v individualnost priganega subjekta (tj. queer kot samostalni) (Winnbust 2006), lahko queer umeščenost učinkovito združujemo z ostalimi interesno-podobnimi gibanji in disciplinami ter tako širimo »pot nevidnega bombarderja, ki izziva in problematizira vsake pozicije« kot logiko po-queerjanja opiše Hwee Lim (v O'Rourke 2013, xii). Eden izmed načinov širšega poqueerjanja je razumevanje identitete ne kot esencialne, temveč kot strateškega sistema s pragmatičnimi nameni, kar olajša strategije povezovanja (z ali brez identitetne osnove) in vzpostavljanja alians (Patton 1993).

Queer sam po sebi torej ne zagotavlja učinkovitejših alians, koalicij, političnih rezultatov, vključevanje seksualnih manjšin (sicer izključenih iz mainstream gejevskih in lezbičnih gibanjih) ni nujno in vnaprej zagotovljeno, enako velja za upoštevanje interseksionalnosti: queer se torej sooča z enakimi težavami kot gejevsko in lezbično gibanje v preteklosti, pri čemer uspešnost presejanja omenjenih izzivov ni inherentna disidentiteti queer, temveč je treba izzive notranjih diferenc naslavljeti, česar se queer šele loteva, ob spodbujajočih kritičnih problematizacijah s strani subjektov, izključenih tako iz gejevsko-lezbičnega mainstream gibanja kot tudi queer praks (Phelan 1995) – queer gibanje namreč notranje difference in shizme, ki izhajajo iz njih, zaenkrat nevtralizira (ne pa tudi naslavlja) skozi njihovo designifikacijo, kar realnih konfliktov v osnovi ne razrešuje (Kirsch 2001).

Queer disidentiteta zaenkrat v teoriji sicer odpira nove prostore mišljenja nemisljivega in izrekanja neizgovorljivega, a osrednji queer moment, torej moment uzrtja zamejujočih struktur, identitetnih regulacij in barier v političnem še manjka in se celo slabi v procesu sedimentacije queer kot nove *identitete* (ki nadomešča ali služi kot sinonim ali kot krajše poimenovanje za identiteto geja/lezbijke), hkrati pa queer (vsaj v teoriji) skozi nevtralizacijo razlik ni toliko inkluziven kot se predstavlja oziroma kot si želi biti oziroma se v inkluzivnosti ne razlikuje od sodobnih gejevskih in lezbičnih gibanj, ki vključujejo biseksualne in trans

²⁵ Ki vključuje širše polje seksualnega, torej ne le seksualnost, zreducirano na genitalne seksualne prakse (Winnbust 2006).

osebe ter druge seksualne odpadnike v enaki (minimalni) meri kot queer teorije. Queer je potrebno še naprej demokratizirati (Butler 1993; Hall 2003), nadaljevati s procesom kritične refleksivnosti trenutnega stanja in vizij, vpenjanja v problematizacije, naslavljanja širših družbenih struktur, saj je to nekaj, kar obstoječim lezbično-gejevskim gibanjem resnično umanjka. Queer teorije in politike tako lahko učinkovito nastopajo kot kritika, 'glas vesti' trenutnim oblikam lezbično-gejevskim gibanjem, ki so se usidrala v toku zahtevanja enakopravnosti *zgolj* gejev in lezbijk.

3 KVALITATIVNI EMPIRIČNI DEL

V kvalitativni raziskavi sem se osredotočila na raziskovanje odnosa queer oseb do spolne identitete, identitete v polju spolne usmerjenosti, seksualnosti (do marginaliziranih seksualnih praks in nemonogamnih razmerij) in aktivizma. Odnos queer oseb do omenjenih vsebin sem primerjala z odnosom gejev in lezbijk do taistih vsebin z namenom analiziranja razlik med obema ciljnim skupinama.

3.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Queer teorija prezentira queer subjekte s specifičnimi lastnostmi, po katerih naj bi se queer subjekt razlikoval od gejev in lezbijk, hkrati pa se v queer teorijah ne raziskuje in analizira pomena, ki ga queerovstvu pripisujejo subjekti, disidentificirani kot queer. Analiziram torej potencialne razlike, ki se vzpostavljajo med ravnema queer teorije in queer politike, hkrati pa raziskujem razlike v odnosih do zgoraj omenjenih elementov med queer subjekti in geji ter lezbijkami.

Queer teorija predpostavlja, da so queer subjekti kritični do spolne identitete oziroma spol dojemajo kot fluidnega, nefiksnega, spremenljivega, v kontekstu disidentitete v polju seksualnega pa zavračajo normativne identitetne koncepte geja in lezbijke. V odnosu do seksualnosti so po queer teoriji za razliko od gejev in lezbijk bolj liberalni in odprti za marginalizirane seksualne prakse in nemonogamne oblike intimnih razmerij. V odnosu do aktivizma se queer subjekt skozi queer teorijo predstavlja kot radikalen, anti-asimilacijski, hkrati pa zavrača identitetne politike obstoječega LGBT aktivizma oziroma gibanj. V raziskavi se osredotočam tudi na odnos queer oseb do kritičnih točk koalicijske queer politike oziroma analiziram oblike političnih strategij, ki jih queer subjekti zagovarjajo, ko zavračajo identitetne politike LGBT bojev.

Queer teorijo torej primerjam s queer kot ga dojemajo osebe, disidentificirane kot queer, obenem pa njihov odnos do izbranih elementov primerjam z odnosom gejev in lezbijk.

3.2 CILJI RAZISKAVE

1. Analizirati, kakšen pomen queer-u pripisujejo tisti posamezniki/posameznice, ki se umeščajo v queer disidentiteto, ter analizirati potencialen razkorak v primerjavi s queer teorijo
2. Analizirati odnos queer oseb do spola, seksualnosti in politike/političnih strategij ter analizirati potencialen razkorak v primerjavi s predpostavkami queer teorije
3. Analizirati potencialne razlike med queer osebami na eni ter lezbijkami in geji na drugi strani v odnosu do spola, seksualnosti in politike/političnih strategij

3.3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA:

1. Kako se queer kot ga konceptualizira teorija ujema s pomeni, ki jih queer pripisujejo osebe, disidentificirane kot queer?
 - na ravni spola (odnos do binarizma moško-žensko, feminilno-maskulino)
 - seksualnosti (odnos do seksualnih identitet lezbijke/geja/biseksualne osebe, odnos do marginaliziranih seksualnih praks in vedenj, npr. BDSM, nemonogamne oblike intimnih razmerij)
 - odnos do identitetne in koalicijske politike
2. Kako se queer v praksi razlikuje od gejev in lezbijk v odnosu do glavnih queer-specifičnih elementov (gl. zgoraj)?

3.4 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

3.4.1 VZOREC IN POSTOPEK IZBIRE

V vzorec je zajetih 11 oseb, pridobljenih po metodi snežne kepe. Vzorec sestavljajo osebe, ki se identificirajo kot geji in lezbijke (2 lezbijki, 3 geji), 4 osebe, ki se identificirajo kot queer (ob morebitnih drugih identitetah v polju spola in seksualnega) in dve osebi, ki se ne identificirata kot queer, temveč uporabljata druge identitetne koncepte ali v polju spola ali v polju seksualnega (trans pozicija, ne-heteronormativna oziroma ne-homonormativna spolna usmerjenost)²⁶. Osebe, vključene v raziskavo, so stare od 22 do 32 let in prebivajo v Ljubljani.

²⁶ Vzorec ni reprezentativen, zato ugotovitev ni mogoče posploševati na celotno LGBT in queer populacijo.

Tabela 3.1: Demografski povzetek

Ime	Spolna usmerjenost	Leto rojstva	Kraj bivanja	Študij
Petra	Lezbijka	1988	Ljubljana	družboslovje
Boris	Gej	1991	Ljubljana	Srednja poklicna šola
Luna	Neheteronormativna/trans/lezbijka	1982	Ljubljana	družboslovje
Domen	Gej	1992	Ljubljana	Osnovna šola
Klemen	Gej	1986	Ljubljana	družboslovje
Jernej	Funkcionalni opis seksualnosti	1987	Ljubljana	naravoslovje
Anita	Queer	1988	Ljubljana	družboslovje
Nastja	Lezbijka	1986	Ljubljana	družboslovje
Barbara	Opis seksualnih preferenc, queer	1987	Ljubljana	družboslovje
Urška	Panseksualka, queer	1991	Ljubljana	družboslovje
Jana	Biseksualka, queer	1991	Ljubljana	družboslovje

3.4.2 RAZISKOVALNI INSTRUMENT TER POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Raziskovalni instrument je delno strukturiran intervju, ki vsebuje 16 glavnih vprašanj, razdeljenih v 6 sklopov (demografski podatki, odnos do spolne identitete, odnos do spolne usmerjenosti, odnos do seksualnosti, odnos do aktivizma, izkušnje z nasiljem). Vprašanja so oblikovana na podlagi teoretskega dela queer teorij, ki izpostavljajo specifične osebe, identificirane kot queer: zavračanje binarizma spolnih kategorij, opozicionalnost do gejevskih in lezbičnih identitet ter zahtev gejevsko-lezbičnih gibanj, pozitiven odnos do seksualnosti in marginaliziranih seksualnih praks in vedenj, anti-asimilacijskost, separatizem in zagovarjanje radikalne politike. Skozi vprašanja raziskujem skladnost queer teorij na relaciji s queer politiko (torej v primerjavi z osebami, ki se disidentificirajo kot queer), obenem pa raziskujem še razlike v navedenih sklopih med osebami, ki se disidentificirajo kot queer in osebami, ki se identificirajo kot geji in lezbijke. Intervjuje sem opravljala od 16. do 22. junija 2014 v različnih javnih prostorih.

3.4.3 POSTOPEK OBDELAVE PODATKOV

Intervjuje sem posnela in kasneje zapisala dobesečni pogovor. Obdelava podatkov je potekala po ustaljenih pravilih kodiranja (Saldaña 2013): transkript sem večkrat prebrala, nato pa določila kode prvega reda s podčrtovanjem; sledila je določitev kod drugega reda in

združevanje le teh v kategorije (spolna identiteta, identiteta spolne usmerjenosti, odnos do seksualnosti, odnos do aktivizma, izkušnje z nasiljem).

3.5 REZULTATI

Rezultate v nadaljevanju predstavljam v sklopih spolne identitete (identifikacija na področju spola in odnos do konceptov moškosti in ženskosti). Analiziram razlike v odnosu do spolne identitete med queer osebami, ki je sodeč po queer teorijah, problematizirana oziroma konceptualizirana kot fluidna, nefiksna, spremenljiva.

V sklopu spolne usmerjenosti združujem analizo odnosa osebe do lastne identitete in odnos (queer oseb) do identitete geja/lezbijke ter odnos (gejev in lezbijk) do queer disidentitete ter odnos do biseksualnosti, ki je pogosto diskriminirana znotraj LGBT skupnosti, neključenost biseksualnih in trans oseb pa je eden izmed pomembnejših očitkov queer politike LGBT gibanjem.

Sledi tretji sklop, odnos do netipičnih seksualnih praks in nemonogamnih razmerij, pri čemer analiziram odnos queer oseb, ki je sodeč po queer teorijah, precej liberalen, in ga primerjam z odnosom gejev in lezbijk.

V četrtem sklopu analiziram odnos queer oseb in gejev ter lezbijk do aktivizma oziroma konkretnije – do identitetne politike LGBT gibanj in queer koalicijskih gibanj, pri čemer se osredotočam na analizo odnosa queer oseb do koalicijskih gibanj in političnih strategij, ki so sodeč po queer teorijah bolj politično radikalne v primerjavi z 'asimilacijskimi' strategijami LGBT gibanj.

V zadnjem, petem sklopu analiziram razlike v izkušnjah z nasiljem in diskriminacijo queer oseb, gejev in lezbijk, saj kritike queer teorij mestoma opozarjajo oziroma konceptualizirajo queer kot lagodno disidentiteto, ki je dostopna privilegiranim subjektom brez izkušenj z nasiljem oziroma diskriminacijo.

3.5.1 SPOLNA IDENTITETA

Glavna vprašanja tega sklopa so se nanašala na potencialno spolno identiteto ter odnos do konceptov moškosti in ženskosti.

Osem intervjuvancev in intervjuvank (od 11) se identificira kot moški oziroma ženska.

Vsi intervjuvanci in intervjuvanke, ki se v polju spolne usmerjenosti identificirajo kot geji oziroma lezbijke, se tudi identificirajo kot moški oziroma ženske; v enem primeru je identiteta

ženske uporabljena kot politična identiteta (kot identifikacija z manjšino v namene problematizacije razmerij moči):

»/.../ tudi zato ker se na takšen način identificiram s podrejeno manjšino v družbi in ji lahko skozi svoje delovanje dajemo moč /...« (Petra 2014).

Za osebe, ki se identificirajo kot queer, je identifikacija na področju spola problematična: dve intervjuvani osebi se identificirata kot ženski, pri čemer se ena identificira kot ženska, čeprav spolni identiteti ne pripisuje posebnega pomena in navaja, da spol igra, hkrati pa opozarja, da jo kot žensko identificira tudi okolica:

»Am, ne morem reči, da se ne definiram kot ženska, ampak mi to ne pomeni neki ful /.../ ni mi to pomembna identifikacija oziroma spol mi ni neka identiteta /.../ Ne vem, vidim, kolk je spol igran, ne pa nekaj globoko v meni« (Barbara 2014).

Druga oseba, ki se identificira kot ženska znotraj queer polja, navaja, da identiteto ženske gradi na lastnem fizičnem izgledu in nekaterih osebnih lastnosti (npr. nežnost). Preostali dve osebi, ki se identificirata kot queer, pa na področju spolne identitete prevzemata kompleksnejše koncepte, torej cis-ženska oziroma femme gender-fluid ženska, pri čemer prva koncept cis-ženske razlaga:

»/.../ se definiramo kot cis-ženska, seveda me tle še vedno moti binarnost, ampak že sam zato, da se ne reče ženska in transženska, ker transženska predstavlja neko diverzijo od norme, če pa imaš cis- in trans- pa sta to dve diverziji in ni nobene norme« (Urška 2014),

medtem ko druga koncept femme razume kot:

»spolni izraz, mogoče mi je kdaj tudi spol, trenutno pa sam spolni izraz, se pravi oblačila, make-up, frizura in te stvari« (Jana 2014),

identiteto gender-fluid pa kot:

»Am, ker po eni strani se mi zdi, da je point gender fluid je to, da se lahko v različnih obdobjih različno identificiram« (Jana 2014).

Prisotna je problematizacija konceptov moškosti in ženskosti, tudi s poudarjanjem feminilnosti kot legitimnega spolna izraza, ki se v konceptih spolne nevtralnosti zgublja v androgenosti, ki je vedno locirana bolj na 'moškem' spektru:

»Ker veljajo moški al pa možače za nevtralno. Se mi zdi, da ko se govori, tudi v queer kontekstih, o androgenosti, smo takoj dosti bolj na moškem, možatem delu spektra« (Jana 2014).

Dve osebi, ki jih zaradi nenormativnih identitetnih pozicij ne moremo umestiti niti v kategorijo queer niti v kategorijo gejev in lezbijk, na področju spola zavzemata spolno identiteto moškega (1) oziroma gender-questioning/gender-queer pozicijo (1), pri čemer za prvega velja, da spolno identiteto percipira kot samoumevno in hkrati nepomembno:

»/.../ ni nekaj, kar bi poudarjal, če mi ni treba izrazit, ampak itak ti je to pač že samoumevna« (Jernej 2014),

za drugo intervjuvanko pa velja, da spol variira, glede na kontekst, v katerem ga uporablja:

»V bistvu moj spol na nek način variira glede na kaj izvajam, oziroma se opredeljujem glede spola glede na to, kar izvajam« (Luna 2014).

Pri intervjuvancih in intervjuvankah, ki se ne umeščajo v identitetno polje geja oziroma lezbijke, je opazno večje preizpraševanje in problematiziranje konceptov spolne identitete, družbene konstruiranosti spola ter razmerij moči:

»/.../ problemi so binarni, totalna dihotomija, čist so zaprte, izključevalne, predvsem pa s tega vidika, da so preveč univerzalne oziroma da jih družba dela univerzalne in so zelo zlo fiksne« (Luna 2014).

Na drugi strani je za osebe, ki se identificirajo kot geji oziroma lezbijke, značilna večja biologizacija spola (spol se pogosteje obravava kot biološki, prirojen oziroma odvisen od bioloških značilnosti osebe, npr. kromosomi, genitalije), govor o binarnosti spolov je bolj prisoten v primerjavi z osebami z ne-gejevskimi oziroma ne-lezbičnimi identitetami, enako velja tudi za stereotipno dojemanje ženskih in moških vlog znotraj odnosov ter njihovo apliciranje na homoseksualna razmerja, v katerih osebe zaradi naučenosti vzorcev zavzemajo moške in ženske vloge. Spol se pri intervjuvanih gejih in lezbijkah pogosteje povezuje z biološkimi značilnostmi:

»Am, v bistvu sem ful pragmatičen, si ga predstavljam čist kromosomsko, seveda z odstopanji ne. Pač, am, kromosomsko smo ali moški ali ženske, potem pa so pač odstopanja« (Klemen 2014),

prisotno je binarno pojmovanje spolov, pri čemer se pojavi, locirani zunaj binarizma (npr. interseksualnost), percipirajo kot odstopanja ali pa se sploh ne obravnavajo:

»Jaz menim, da sta dva spola že zaradi biologije« (Nastja 2014).

Dojemanje moških in ženskih spolnih vlog ter spolno specifično vedenje se v dveh primerih prenaša tudi v homoseksualna razmerja oziroma v odnose na splošni ravni:

»Mogoče da bi pri gejih ... pri gejih vem ... mogoč to, da kakšn se zdi po izražanju, se zdi bolj moški, pač po izrazu pa po videzu in to, drugi pa bolj ženska in se tud tle mal opazi te kao vloge moškega in vloga ženske v gejevskem razmerju« (Domen 2014)

oziroma:

»Bolj nežna sem do žensk kot do moških, do vseh, ne glede na spolno usmerjenost, tud način komunikacije. V moški družbi sem jaz bolj maskulina« (Nastja 2014).

Pri gejih in lezbijkah je bolj pogosta identitetna umestitev v kategorijo spola na podlagi bioloških značilnosti:

»/.../ tukaj sem se opredelila zaradi spola, ker mam biološko gledano ženske spolne organe in te zadeve« (Petra 2014).

Pri gejih je mestoma prisoten govor o moškosti, pri čemer se koncept moškosti kot tak ne problematizira: nekateri intervjuvani geji so eksplicitno izrazili in potrjevali, da so moški, četudi so geji:

»Jaz sem se zmeraj počutu kot moški, se mi zdi, nikol nisem mogu, da bi mogu kakšen effort dajat v to, da bi zgledu in se počutu kot moški« (Klemen 2014),

ob tem intervjuvani navaja tudi poskuse 'kompenzacije' dela izgubljene moškosti zaradi istospolne usmerjenosti, poskuse dokazovanja okolici:

»Kompenziral sem tud s tem, da sem kdaj pa kdaj tud s kako punco šel /.../ 'X je bil pa s tisto pa tisto', se dobr sliš, ne« (Klemen 2014).

Za geje in lezbijke je pogosteje značilna identifikacija z moškim in ženskim spolom, ki ga tudi pogosteje kot queer osebe povezujejo z biološkimi značilnostmi (npr. s kromosomi in genitalijami). Predvsem geji v primerjavi z lezbijkami in queer osebami spol in koncepte moškosti ter ženskosti redkeje problematizirajo: osebe, ki se disidentificirajo kot queer spolu

ne pripisujejo večjega pomena oziroma ga pogosteje uporabljajo v politične namene, enako velja za osebe, ki se poslužujejo drugih nenormativnih identitetnih konceptov (npr. gender-fluid).

3.5.2 SPOLNA USMERJENOST

Glavna vprašanja tega sklopa se nanašajo na identiteto v polju seksualnosti, pomen identificiranja z gejevsko/lezbično identiteto ali disidentificiranja kot queer v vsakdanjem življenju ter na odnos queer oseb do identitete geja in lezbijke ter na odnos gejev in lezbijk do disidentitete queer. V sklopu je vsebovano tudi vprašanje o odnosu do identitete biseksualke/biseksualca.

Trije intervjuvanci se identificirajo kot geji, dve intervjuvanki pa kot lezbijke. Ena oseba se identificira kot queer, dve osebi pa združujeta identiteto queer z drugimi identitetami v polju seksualnega (queer panseksualka, queer biseksualka). Ena oseba definira svojo spolno usmerjenost s seksualnimi preferencami oziroma opozarja, da njena spolna usmerjenost ni heteroseksualna. Podobno velja za intervjuvanko, ki se definira kot trans oziroma v polju seksualnega prevzema ne-heteronormativno identiteto, identiteto lezbijke pa uporablja zgolj kot politično orodje. Ena intervjuvana oseba podaja funkcionalni opis spolne usmerjenosti.

Tudi pri spolni usmerjenosti je – podobno kot pri spolu – opazno večje sklicevanje na elemente biologije pri osebah, ki se identificirajo kot geji:

»/.../ ampak spet se mi zdi, da sem se jaz rodil gej na foro, a ne« (Boris 2014),

»/.../ ful je biološko, tko jaz jemljem spolno usmerjenost, kot samo osnovo, neka ... pač tko je telo sestavljeno in tko pač čut in to je to« (Domen 2014).

Pri lezbijkah tega ni zaznati: dve od treh oseb uporabljata identiteto kot politično orodje:

»Iz čisto preprostega razloga, da se ve, koliko nas je, da se pokaže ta naš obstoj, zato da se spodbudi druge, da pokažejo svoj obstoj« (Petra 2014),

oziroma:

»Ja, recimo sama uporabljam izraz lezbijka, dostikrat /.../ kr je en kup stvari, ki potem pade pod to kategorijo, ker je v slovenskem okolju konotacija pač negativna, tko kot ne vem,

feministka /.../ in pač jaz želim širit ne in razbijat te stereotipe, kaj kdo lezbijke smo, tud znotraj scene, ki je pač zelo zelo omejena» (Luna 2014),

čeprav intervjuvanka izrazi, da ji je bliže izraz *trans* (ki ga ne percipira v kontekstu transeksualnosti in tranzicije znotraj binarizmov, temveč kot prostor fluidnosti, možnosti), čeprav tovrstni identitetni koncept redkeje uporablja zaradi nerazširjenosti, neprepoznavnosti koncepta:

»Lahko rečem v nekem momentu zase, da sem trans, sam če je ta identiteta tako drugače razumljena, razpade.. se čisto razkroji« (Luna 2014).

Pri osebah, ki se identificirajo kot queer oziroma ki identiteto queer kombinirajo z drugimi identitetnimi koncepti – panseksualnost in biseksualnost – je zaznati, da omenjeni identiteti uporabljata tudi v politične namene:

»/.../ pomembno mi je pač skor izključno iz političnih razlogov, za razbijanje heteronormativnosti, za razbijanje homonormativnosti« (Urška 2014),

tudi zaradi stigmatizacije biseksualnosti, ki se v okolju dojema zgolj kot tranzicijska spolna usmerjenost v procesu prehajanja do identitete geja/lezbijke oziroma heteroseksualca/heteroseksualke:

»/,,,/ se mi jo zdi pomembno prevzet in jo ponosno nosit in redefinirat in poudarjat težave, s katerimi se srečuje bi- populacija, ki je spregledana« (Jana 2014)

oziroma v primeru panseksualnosti zaradi preseganja spolnih binarizmov:

»Panseksualnost presega tud to, presega predvsem binarnost spolov, da razbija to, da ni črno pa belo« (Urška 2014).

Osebe podajajo tudi ali funkcionalni opis spolne usmerjenosti:

»Načeloma je pač ne opredeljujem z neko besedo, se mi zdi, da katera koli beseda, ki jo izberem, prinese nek kup pričakovanj, ki ne veljajo zame. Če se da, potem raje funkcionalno opišem, kaj me zanima« (Jernej 2014)

ali pa podajajo informacije o ne-heteronormativnosti in seksualnih preferencah oziroma uporabljajo druge koncepte (npr. *trans*):

»Če me ljudje vprašajo, rečem, da ni sem strejt /.../ ker verjamem, da ne rabim tega definirat« (Barbara 2014),

ena intervjuvanka pa disidentiteto queer prevzema zaradi povezovanja identitete z lezbično sceno, s katero se ne želi identificirati, saj je preveč izključujoča in zaprta:

»Ker se mi enostavno zdi, ta scena preveč zaprta pa preveč, taka ... odklanjajoča no. Do drugih ljudi, da je pač preveč zaprt krog in da je preveč ekskluziven. Da če ne ustrezaš njihovim normam, ne postaneš niti del te scene« (Anita 2014).

Osebe, ki se identificirajo (tudi) kot queer, koncept queer večinoma dojemajo kot način oziroma logiko mišljenja, poskus dekonstrukcije norm, preizpraševanje, specifičen pogled na svet oziroma kot politično identiteto:

»/.../ queer tko na najbolj splošni, kaj mi predstavlja, z enim stavkom je, preizprašuj vse, vse, kar se okol tebe dogaja. Queer mi predstavlja to, da ne rabmo definicij, da ne rabmo vsega, kar se v nas dogaja poimenovat zato, da lahko ustvarimo identitete« (Urška 2014).

Ob tem nekatere osebe, ki se identificirajo (tudi) kot queer oziroma podajajo funkcionalne opise seksualnosti, navajajo določene težave pri razumevanju z okolico:

»Zdi se mi, da LG ljudje mislijo, da itak pomeni sopomenko homoseksualnosti oziroma pač neheteroseksualnosti« (Jana 2014),

ter opozarjajo na nevarnost popularizacije koncepta queer, ki se uporablja kot pojem brez – sicer prisotne - kritične vsebine:

»/.../ se mi zdi žalostno in ironično, ko vsi ti transfobični, monoseksistični ljudje razmetavajo besedo queer, se mi ne zdi na mestu« (Jana 2014)

zaradi česar se sicer radikalni potencial disidentitete queer vse bolj zgublja.

Podobno razmišljanje lahko na drugi strani zasledimo tudi intervjuvanih gejnih in lezbijkah oziroma pri njihovih razlagah pomena queer, pri čemer se tovrstne razlage gibljejo od ravni biološkega in družbenega spola, povezanosti z osebnostjo do razumevanja queerovstva kot sinonima za geje in lezbijke:

»Ja, poznam /.../, kako se že to navezuje.. ne vem, na osebnost?« (Boris 2014)

»Am, queer je men drugač tko.. pač sam še en izraz drugač za geje /.../ ne igrajo različnih vlog, npr. moških al pa ženskih, ne spreminjajo svojih vedenj glede na druge, dopuščajo si intimo tako z moškimi kot z ženskami, starimi, mladimi, karkoli, drugih razlik pa ne vidim« (Nastja 2014).

Queer se pri osebah, ki prevzemajo ne-queer identiteto bere tudi v kontekstu izogibanja političnim aktivnostim, bremenom identifikacije oziroma prevzemanju jasne identitete, pa tudi doseganja nevidnosti v lagodni identitetni kategoriji:

»/.../ je zreduciran samo na kategorijo, ki je lagodna, ki omogoča, da se na nek način skriješ, hkrati pa se v bistvu ne izražaš« (Luna 2014),

opozarja pa se tudi na izključevalske elemente queer identitete, ki je – kot vsaka druga identiteta – zamejena:

»Ja ja, jaz sem dobu zlo negativen odziv, prizvok, k mi je od to govoru, nisem bil dovolj queer, men se je zdel, kukr mi je on razlagal, kot neka posvečena grupica, moraš met določene kljukice zato, da lahko pripadaš in jaz nisem bil dovolj 'prosvetljen', da bi lahko bil queer« (Klemen 2014),

pa tudi na nepotrebnost kompliciranja osebnega življenja:

»Menim, da preveč komplicirajo, ne vem, jaz si ne bi tak komplicirala življenja« (Nastja 2014).

Queer disidentiteta se torej s strani gejev in lezbijk pogosto polni z negativnimi konotacijami, v enem primeru se percipira tudi kot obrambni mehanizem za zaščito pred jasnimi identitetnimi kategorijami geja oziroma lezbijke:

»Kokr da bi jaz mel take izkušnje iz familije, recimo, da bi mi starši govorl, ej, gej je ful narobe, pa da bi tko res ful negativen prizvok mel, pač ... in da bi me kdo zdaj vprašal, a si ti gej, bi reku da ne /.../ kot nek obrambni mehanizem al pa neki, pač bi vzpostavu« (Domen 2014).

Odnos oseb, ki prevzemajo ne-gejevsko oziroma ne-lezbično identiteto, do omenjenih identitet je večinoma ambivalenten, razdvojen: gejevska in lezbična identiteta se dojema kot učinkovito politično orodje, orodje boja, mehanizem ustvarjanja skupnosti, hkrati pa se opozarja na problematičnost jasnih identitet, ki so vedno izključevalne in ki temeljijo na

pripisanem spolu ter reproducirajo spolni in seksualni binarizem moški-ženska ter hetero-homoseksualnost:

»In strejt in gej identitete vse temeljijo na prirojenem spolu /.../ se vedno bolj distanciram od tega, ker se mi zdi, da cis geji in lezbijke ne presegajo razen ene skoraj nobenih norm neke čist strejt družbe« (Jana 2014).

Identiteta geja in lezbijke se mestoma percipira kot manj reflektirana identitetna kategorija, do katere posameznik prispe brez zadostnega premisleka o lastni seksualnosti:

»/.../ si sploh ne predstavljam, kako je biti jasno definiran in ne razmišljat o tem, o seksualnosti /.../ Bolj ko začneš preizpraševati stvari, manj izrazov lahko uporabiš« (Jernej 2014).

Za osebe, ki se ne identificirajo kot geji in lezbijke oziroma zavzemajo disidentiteto queer, pa je hkrati tudi značilno, da identitet kljub njihovi problematizaciji ne napadajo, ne dekonstruirajo oziroma razumejo, da so do neke mere potrebne:

»Zavrnem identiteto, nočem pa zavračati oseb oziroma tega praktičnega življenja« (Barbara 2014),

hkrati pa deloma problematizirajo tudi dostopnost disidentitete queer v kontekstu akademske produkcije queer teorij:

»Predvsem sem skeptična do nje, ravno zato ker se mi zdi elitistična, ravno v smislu tega, da ni dostopna ljudem, pogosto že zaradi tega, že zaradi načina, kako je podana« (Jana 2014),

obenem pa se poudarja tudi pomen samoiniciativnosti osebe, da se s tovrstnimi koncepti seznanijo s pomočjo virov, ki so javno dostopni.

Podobno kot pri spolu je tudi v polju seksualnega predvsem pri gejih prisotno razumevanje spolne usmerjenosti kot prirojene, naravne, nespremenljive (medtem ko lezbijke identiteto lezbijke uporabljajo v politične namene ali pa identiteto lezbijke kombinirajo z drugimi nenormativnimi identitetnimi koncepti, npr. trans ali pa podajajo funkcionalne opise seksualnosti). Pri queer osebah je prisotno kombiniranje disidentitete queer z drugimi identitetnimi koncepti (biseksualnost, panseksualnost), osebe se redkeje poslužujejo zgolj disidentitete queer ali pa podajajo funkcionalne opise.

Odnos gejev in lezbijk do disidentitete queer je v primerjavi z odnosom queer oseb do identitet geja/lezbijke pogosteje zavračajoč, medtem ko je za queer osebe značilen ambivalenten odnos do gejevske in lezbične identitete, tako pri gejih, lezbijkah kot tudi pri queer osebah se mestoma izpostavlja problematičnost koncepta queer v kontekstu njegove neprepoznavnosti oziroma nerazširjenosti.

3.5.2.1 Odnos do biseksualnosti

Za intervjuvane geje večinoma velja, da so v procesu identitetnega formiranja v preteklosti identificirali kot biseksualci:

»Absolutno, prehodno ja, mislim, da se je večina /.../ po moje pač kompenziranje, absolutno, kot bolj legitimna opcija, opcija, ki bi mogoče bla še bolj sprejeta kot gej« (Klemen 2014),

intervjuvani geji in lezbijke v večji meri navajajo, da so biseksualnost v preteklosti stereotipizirali kot tranzicijsko, ne-resno seksualnost:

»Tak kot sem rekla, včasih sem jo mela za bullshit, skrivanje za neko neodločnostjo« (Nastja 2014),

ki se navadno konča pri končni heteroseksualni identifikaciji:

»V tej situaciji je bil to za mene bullshit, ker je bla ta oseba pravzaprav strejt /.../« (Nastja 2014),

podobno sicer navajata intervjuvanki, ki se identificirata kot queer oziroma trans:

»prva stvar je to, da jih je verjetno velik, ki jim je pač glavna cesta strejt lajff, stranska cesta pa pač gej lajff« (Anita 2014),

takšna percepcija biseksualnosti je pri osebah, ki zavzemajo disidentiteto queer oziroma se ne identificirajo kot geji/lezbijke (oziroma prevzemajo lezbično identiteto zgolj v politične namene) redkejša. Osebe z navedenimi identitetami tako percepcijo namreč problematizirajo in opozarjajo na potrebe po vpeljevanju novih izrazov, ki učinkoviteje zajamejo proces identitetnega formiranja, hkrati pa ne razvrednotijo biseksualnosti kot ene izmed možnih spolnih usmerjenosti:

»/.../ da če ne vejo, kam se opredelit in če se hočejo, da naj se rajš opredelijo kot questioning, mogoče to, da najdemo nek nov izraz, ki bi nadomestil izraz tem ljudem, ki se prehodno definirajo kot biseksualci /.../« (Urška 2014),

biseksualnost pa se hkrati problematizira tudi z vidika reprodukcije binarizma spolov:

»/.../ še ena identiteta, ki se mi zdi problematična, ker poustvarja binarnost spolov« (Barbara 2014).

Odnos do biseksualnosti je predvsem pri gejih pogosteje bolj stereotipen v primerjavi z lezbijkami in queer osebami, ki biseksualnost problematizirajo kvečjemu z vidika reprodukcije binarizma spolov, ne pa tudi kot potencialno tranzicijsko spolno usmerjenost.

3.5.3 ODNOS DO NETIPIČNIH SEKSUALNIH PRAKS IN NEMONOGAMNIH INTIMNIH RAZMERIJ

Vprašanja tega sklopa se nanašajo na odnos intervjuvanih oseb do netipičnih seksualnih praks in nemonogamnih intimnih razmerij.

Pri intervjuvancih in intervjuvankah se v kontekstu netipičnih seksualnih praks izpostavlja pomen konsenza. Pri gejih in lezbijki sicer večkrat prihaja do navajanja, da so tovrstne prakse v preteklosti obsojali:

»Mislim, so mi čudne, ker pr men niso odobrene, pač tko ala kukr drag. Ful je, ful so.. ampak jaz tega ne bi nikol /.../« (Boris 2014)

oziroma:

»Jaz sem mnenja, da to ni edino, kar te vzburja /.../ Sori, pol nisi pač srečal še prave osebe« (Nastja 2014).

Pri osebah, ki se identificirajo kot queer ali z drugimi ne-gejevskimi in ne-lezbičnimi identitetami, se netipične seksualne prakse obravnavajo enako kot nemarginalizirane seksualne prakse, hkrati pa je prisotna večja problematizacija tabuiziranosti in privatizacije tovrstnih seksualnih praks. Osebe so večkrat navedle, da so omenjene seksualne prakse že poizkusile oziroma jih prakticirajo, v tem kontekstu se izpostavlja tudi problem pridobivanja partnerjev in/ali partneric:

»/.../ ne najdem oziroma da mi je težko najdt ljudi, ki bi jih zanimali isti načini življenja« (Barbara 2014)

ter problem govora o tem zaradi negativnih reakcij s strani okolice (npr. zaničevanje):

»/.../ da je premal vidna in iz tega mogoče izhajajo predsodki, ki so tudi lastni predsodki in zarad katerih rabmo več časa, da pač pridemo in začnemo prakticirat oziroma da smo vsaj pripravljene prakticirat eno seksualno prakso« (Luna 2014).

V razpravi o nemonogamnih oblikah intimnih razmerij pri gejih in lezbijkah opažamo večinoma pozitiven odnos:

»/.../ so to ljudje, ki so se osvobodili nekih družbenih pričakovanj, ki jih imamo ljudje do zvez in partnerjev« (Petra 2014),

hkrati pa so pri nekaterih osebah (predvsem pri gejih) negativno percipirane, saj menijo, da vodijo v varanje in predstavljajo vmesno fazo v serijski monogamiji v kontekstu odprtih zvez, ki se ne percipirajo kot resne zveze:

»/.../ se mi zdi, da to ni resna zveza.. je zveza, valda je zveza, ampak se mi ne zdi resna. Se mi zdi tko, al bod levo al bod desno, pač določno. Al bod v resni al bod v one-night standih /.../ To je bolj izgovor za to, da sprobavaš neki družga, ampak maš še zmer neki za ziher, če ne bi nič našel. In ko najdeš nekaj boljšega, zamenjaš« (Boris 2014),

medtem ko se v kontekstu intimnih mrež, sestavljenih iz več enakovrednih partnerjev problematizira ideja, da oseba lahko ljubi več oseb:

»pač ne vem, če je možno, da res, da si lahko zaljubljen, da lahko ljubiš dve osebi naenkrat« (Klemen 2014),

nemonogamna intimna razmerja pa se izpostavijo tudi z vidika 'kompleksov' in obrambnih mehanizmov:

»/.../ sem pa spet mnenja, da majo tok kompleksov al pa se ne upajo vezat na eno osebo, da ... to je pač samo obramba« (Nastja 2014).

Pri osebah, ki se ne identificirajo kot geji in lezbijke (temveč kot queer v kombinaciji z drugimi identitetami ali pa uporabljajo druge identitetne koncepte), je – podobno kot velja za netipične seksualne prakse – prisoten pozitiven odnos do nemonogamnih zvez, kritičnost do prisilne monogamije:

»/.../ sem pa zelo kritična do prisilne monogamije, sploh kot edina možnost al pa kot edino zdravo razmerje al pa resno razmerje« (Jana 2014),

ki se jo obravnava tudi kot mehanizem kontrole:

»Mislim, da ljudje enostavno nismo monogamni, ampak je to vzgojen, to je način kontrole, kokr je način kontrole, da se nekoga omeji v kategorijo ženske al pa moškega al pa lezbijke al pa trans al pa bi al pa karkoli« (Luna 2014).

prav tako pa je značilna večja pojavnost prakticiranja nemonogamnih oblik razmerij:

»/.../ pač tudi jaz sem že prakticirala različne vrste etično nemonogamnih razmerij v smislu poli-vez in se precej najdem v tem« (Jana 2014),

ali pa vsaj pripravljenost za prakticiranje:

»Se mi zdi, da je isto, kot da prijatelj ne omejuješ, zakaj bi potem romantične partnerje omejeval, dokler so pač znotraj nekega pravila« (Jernej 2014).

Pri lezbijkah in queer osebah večinoma prevladuje pozitiven odnos do netipičnih seksualnih praks in nemonogamnih oblik intimnih razmerij, medtem ko pri gejih prevladuje negativna percepcija predvsem nemonogamnih oblik intimnih razmerij. Večina oseb, ki se ne identificirajo kot geji oziroma lezbijke (torej queer osebe in osebe, ki prevzemajo druge nenormativne identitetne koncepte), so netipične seksualne prakse in nemonogamne oblike intimnih razmerij že preizkusile oziroma jih prakticirajo.

3.5.4 AKTIVIZEM

Vprašanja tega sklopa se nanašajo na dožemanje aktivizma, vključenost oseb v aktivistično delovanje in na odnos intervjuvanih oseb do identitetne politike, vključenosti biseksualnih in trans oseb v obstoječa LGBT gibanja ter na odnos do koalicijskih politik.

Intervjuvane osebe aktivizem dojemajo na precej enotni ravni: kot način življenja, preizpraševanje konceptov, ki ustvarjajo razmerja moči oziroma kot boj za pravice.

Geji in lezbijke imajo pozitiven odnos do identitetne politike, ki jo redko problematizirajo kot zamejujočo oziroma izključujočo. Razumejo jo kot učinkovit način boja, medtem ko izpostavljajo apatičnost, apolitičnost LG(BT) gibanja, hkrati pa v večji meri prelagajo odgovornost za aktivacijo na druge osebe. Pri gejih se v večji meri pojavlja nestrinjanje s trenutnim LGBT gibanjem zaradi 'agresivnosti' oziroma nasilnosti:

»Tko napadalno pa tko, k v bistvu akcija sprož reakcijo in tak odziv oziroma tak korak bo pol nazaj pršu /.../ se da tud na bolj pasiven način, kokr sem prej reku, počasnej itak.. ampak se mi zdi, da se spet s tem, s shodi, delajo razlike /.../« (Domen 2014),

»/.../ recimo ta način, k si je folk dal na facebooku čez profilno sliko badge, to mi ni bad. Mi je pa pol bad, k se gre na ulce, pa se dere, hočmo se poročiti recimo. Se mi zdi preveč direkten način, shodi pa parade« (Boris 2014).

Pogosteje je prisoten diskurz postopnosti doseganja sprememb:

»Ma ja, včasih je treba dat času čas /.../« (Nastja 2014).

Obstaja splošno nezadovoljstvo z obstoječim LGBT gibanjem, ki se percipira kot zadovoljevanje interesov aktivistov in aktivistk 'na vrhu':

»Ja, tisti, ki so zgoraj, uspejo uveljaviti en svoj interes, svojo idejo, ostali pa pač sledijo« (Nastja 2014).

V kontekstu vključenosti in prisotnosti biseksualnih in trans oseb v LG(BT) gibanju, geji in lezbijke večinoma prelagajo odgovornost za vključevanje nanje:

»Vem, da bi jih pri nas sprejel, bi jih inkorporiral, ampak pri aktivizmu je potrebno, da si ti aktiven, ne pa da ti iščeš aktivista, to ni aktivizem« (Klemen 2014),

prevladujoča vidnost gejev in lezbijk ter zastopanja njihovih interesov se redko problematizirata. Prav tako je – v kontekstu postopnosti – prisoten diskurz kompromisov in 'približevanja družbi', tudi preko doseganja razumevanja na ravni mikro aktivizma:

»/.../ ne bom izhajal iz tistega 'ti me sprejmi, zato, kr sem kar sem in pričakujem, da se boš lepo vedel do mene', ampak uno, da lah, če kakšnega srečam al neki in ne razume, da sem gej, da mu lahko povem, da ga lah vpeljem v to« (Domen 2014),

v tem kontekstu se mestoma problematizira tudi parade ponosa:

»A hodijo ti, ki imajo ne vem kaj na glavi, pa porisane joške, kot vidiš na svetovnih paradah? Ne, ne hodijo vsak dan taki okoli, pizda, bodi takšen kot si, ne pa ... podajajo napačno sporočilo, 'mi smo ful neprilagojeni /.../ Če že želiš dat družbi neko sporočilo, se ji morš malo približat, nek kompromis morš najt« (Nastja 2014).

Večina lezbijk (ki identiteto lezbijke tudi uporabljajo v politične namene) se vključuje v obstoječa LGBT gibanja oziroma v LGBT aktivizem, pri čemer do njega ohranjajo kritično distanco:

Ja, z določenega vidika se mi zdi potrebna (identitetna politika, op.a.), v vsem aktivizmu, ki ga delam, si težko predstavljam pot, po kateri bi lahko rekla ne. /.../ in meni se zdi, da ko 20 let furaš neko stvar, je jasno, da če ne gre, ne gre, probaš drugo metodo, mislim, več kot tolko – ne bom rekla, da ne mora poslabšat stvari – lahko jih poslabša, ampak na dolgi rok je treba probat z različnimi metodami. /.../ na nek način oziroma vsi imamo premalo poguma, zato da bi lahko rekli, 'glej, fuck off', enostavno ni in dat to vedet na nek jasen način (Luna 2014),

medtem ko je pri gejih pogosteje prisotno zavračanje LGBT aktivizma:

»Se mi zdi kul, da to delajo, to pa ne pomeni, da se jim bom pridruži. Razumem pa tiste, ki niso tko egoistični kot jaz« (Boris 2014).

Pri osebah, ki se identificirajo (tudi) kot queer oziroma uporabljajo druge (ne-gejevske oziroma ne-lezbične) identitetne koncepte, je nasprotno značilna večja kritičnost, distanciranost do identitetne politike, ki se jo preizprašuje v kontekstu izključevanja drugih identitetnih pozicij in ustvarjanja hierarhij, razlikovanj znotraj gibanja samega:

»Tak da definitivno mislim, da je gibanje zelo LGGGG in da ja, najbolj privilegirani posamezniki ga prevzemajo in ga uporabljajo samo za doseganje lastnih ciljev in ne pomislijo na ... ostale identitete« (Jana 2014),

v kontekstu liberalne in konformistične naravnosti:

»Jaz mislim, da je LGBT boj je absolutno prevečkrat bil zlo neoliberalno konformistično usmerjen« (Luna 2014),

»Sej se lahko lepo spakiramo v heteronormativnost noter, v matrice, isti smo. Ne, jaz hočem met pravico, zaradi tega ker sem, ne zaradi tega, ker sem ista kot ti, pač sem in jebi se, če me ne sprejemaš.« (Barbara 2014).

obenem pa se izpostavlja manko refleksije privilegijev gejev in lesbijk:

»Zdi se mi, da to ful manjka, da se ne zavedamo, kakšne privilegije mam, da se ne zavedamo, v ker poziciji smo mi tisti, ki zatiramo /.../« (Urška 2014),

»Te pozicije je treba nujno izrabljati, da ne vidiš le, kaj se vsuva nad tabo, ampak tudi, kaj spuščáš na druge« (Luna 2014).

Odnos do identitetne politike je torej kritičen, hkrati pa je prisotno zavedanje, da zaenkrat predstavlja učinkovito obliko boja, do katerega pa je kljub uspešnosti z vidika gejev in lezbijk, potrebno gojiti določeno mero distance in kritične refleksivnosti:

»Ampak spet razumem, da je neka korist, ampak korist je izključujoča, to je problem« (Barbara 2014).

Obstoječi LGBT aktivizem oziroma gibanje sicer podpirajo, a se vanj redkeje aktivno vključujejo:

»In ne želim bit proti nekemu aktivizmu, ki dela neki v družbi, hkrati pa to ni moj boj niti se v tem osebno ne prepoznam oziroma bi to blo nasprotno« (Barbara 2014).

V kontekstu vključenosti oziroma prisotnosti biseksualnih in trans oseb se kaže večje razumevanje do trenutnega ne vključevanja omenjenih oseb zaradi diskriminacije znotraj LGBT skupnosti in v primeru trans oseb tudi širšega družbenega zavračanja:

»In mislim, da imajo ljudje pravico tudi samo bit in ne bit ves čas aktivni /.../« (Jana 2014),

»Ne morem jaz govort v imenu nekoga, ki se definira kot trans oseba, ker ne bi blo fer od mene, ker nisem jaz na tej poziciji in ne vem, kako je bit marginaliziran znotraj marginalizirane pozicije in se mi zdi hinavsko od mene zahtevat od njega 'prestop vse meje svoje stigmatizacije in prid ven, drugač ne boš sploh mel nobenih pravic'« (Urška 2014).

Kljub kritičnosti do identitetnih politik osebe, ki se identificirajo kot queer (ali uporabljajo druge nenormativne identitetne koncepte), nimajo oblikovanih potencialnih drugih oblik, strategij boja oziroma si težko predstavljajo druge oblike boja v praksi, torej v dejanskem političnem udejstvovanju, iz česar izhaja tudi njihova podpora obstoječemu LGBT gibanju, čeravno se z njim ne morejo poistovetiti v celoti:

»/.../ se mogoče mal premal ukvarjam s tem, zarad tega tud aktivno ne napadam ljudi, ki se ukvarjajo z identitetno politiko« (Barbara 2014),

prisotno pa je zavedanje, da je obstoječo obliko identitetne politike potrebno transformirati oziroma jo razumeti kot začasno fazo boja, ki se mora premakniti naprej:

»to je pač ta vmesna siva cona, ki pa je lahko tud problematična in nevarna, kr enostavno postane ta provizorična začasna situacija predvsem dolgoročna in se ne stremi naprej« (Luna 2014).

Osebe, ki se identificirajo kot queer, so do LGBT gibanj kritične tudi zaradi ozke usmerjenosti boja, ki ne vključuje oziroma ne upošteva globljih družbenih struktur (npr. nacionalizem, patriarhat):

»Glih zarad tega je potem problematično, ker če pridobimo, če geji in lezbijke pridobijo neke pravice, se ni nič spremenilo. Sistem je še zmeri fucked up. Ja, ok, 10 ljudi ma več pravic, na tisoče pa še zmeri nima dostopa do javnega zdravstva« (Barbara 2014).

Tako pri gejih, lezbijkah kot tudi pri osebah, ki se identificirajo kot queer ali uporabljajo druge identitetne koncepte, je prisotna ideja 'zavezništva', iskanja podpore pri družbeni večinski populaciji:

»Ker manjšina v bistvu na žalost, ne verjamem v to, da različne manjšine nastopajo proti taki sistemski diskriminaciji, poziciji uspešno, če ni volje, emancipacije s strani večine« (Luna 2014).

Intervjuvane osebe prav tako podpirajo LGBT gibanje za pridobitev pravice za sklenitev zakonske zveze istospolnih parov, tudi če na osebem nivoju zavračajo institucijo zakonske zveze.

Na drugi strani geji in lezbijke politični potencial disidentitete queer mestoma diskreditirajo kot utopičnega oziroma neučinkovitega zaradi težko predstavljljive (z)možnosti povezovanja na podlagi skupnih interesov (in ne na osnovi identitete), tovrstna kritična distance pa je skupna tudi intervjuvankam in intervjuvancu, ki se ne identificirajo kot geji oziroma lezbijke:

»V bistvu ti delaš sistem od znova in jaz na nek način skorajda osebno težko verjamem, da je možna sprememba na tak način, revolucija, da ti komplet podereš cel sistem in gradiš novga. Bi si želela, da bi bilo možno, ampak ne verjamem v to« (Luna 2014),

hkrati pa se še vedno pozitivno ovrednoti potencialni doprinos queerovstva k LGBT gibanju kot kritike LGBT gibanja:

»Ker mislm da je problem teh identitetnih politik zato, ker imajo stališče, izhodišče tako, ki je problematično, ne način boja. Če bi imel tok queer pogled, po moje bi se tud boj spremenil, bi bil predvsem drugačen« (Barbara 2014),

oziroma kot njegove vizije:

»Kr če ne bi blo nekega čist radikalnega stališča, pol bi ble ... tud tisti, ki so bolj za postopno spreminjanje, ne bi imeli neke vizije, kam naprej« (Jernej 2014).

Pri gejih torej pogosteje prevladuje ideja postopnosti in sklepanja kompromisov (prav tako se v LGBT aktivizmu tudi redkeje vključujejo), medtem ko je za lezbijke in queer osebe značilna večja kritičnost oziroma večja stopnja problematizacije identitetne politike. Queer osebe obstoječa LGBT gibanja sicer podpirajo (ob izpostavljanju nevarnosti asimilacije in izključevanja), a se vanje redkeje aktivno vključujejo.

3.5.5 IZKUŠNJE Z NASILJEM IN/ALI DISKRIMINACIJO NA PODLAGI SPOLA IN/ALI SPOLNE USMERJENOSTI

Vprašanja tega sklopa se nanašajo na izkušnje z (fizičnim, psihičnim in ekonomskim) nasiljem in/ali diskriminacijo na podlagi spola in/ali spolne usmerjenosti.

Geji in lezbijke nasilje v večji meri percipirajo zgolj kot direktno nasilje (fizično, psihično). Prevladuje psihično nasilje na podlagi spolne usmerjenosti, doživeto predvsem srednješolskem obdobju v obliki zbadljivk oziroma žaljivk:

»/.../ v srednji šoli so ble zbadljivke, ampak to so ble zbadljivke, to ni blo direktno ... tud jaz sem tud pol nazaj zmerljivko reku /.../« (Klemen 2014).

»Ja, doma, verbalno, neodobravanje, am, zunaj pogledi, al pa opazke včasih.« (Nastja 2014).

Lezbijke pogosteje izpostavljajo diskriminacijo na podlagi spolne usmerjenosti v primerjavi z diskriminacijo na podlagi spola.

Fizično nasilje je zaradi spolne usmerjenosti doživela ena oseba, druga oseba pa ima izkušnjo nasilja v partnerskem razmerju:

»Z bivšo sem na začetku zveze je bilo zelo napeto in sva včasih fizično obračunavale, kar druga z drugo« (Nastja 2014).

Prisoten je tudi govor o pre-napihanju doživljanja nasilja na podlagi spolne usmerjenosti,

»Ok, pač nasilje je! Kukr je nasilje s strani, 'vрни mi moj pir al pa neki, če ne te bom premlatu al pa ne vem kaj', tud to je nasilje zarad čist ene banalne stvari, tko kot zarad spolne usmerjenosti /.../ recimo da bi to ... da bi se tok napihoval (nasilje zaradi piva, op.a.), da bi se projekti začel delat okol tega, cel bum okoli tega /.../« (Domen 2014).

pr lezbijkah tudi govor o pomembnosti statističnega beleženja pojavnosti nasilja:

»/.../ v končni fazi namreč živimo v družbi, kjer se da na neko statistiko in če ni statistično zabeleženega nasilja na podlagi spola, spolnega izraza, je to tudi problematično, ker se pol trdi, da ga kao ni« (Luna 2014).

Prav tako lezbijke pogosteje kot geji izpostavljajo sistemsko diskriminacijo:

»Am, najhujša diskriminacija ki jo čutim, je pač sistemska /.../« (Petra 2014),

ob tem pa tudi izpostavljajo težave pri zaznavanju sistemske diskriminacije/nasilja kot diskriminacije oziroma nasilja:

»/.../ je pa res, da mogoče nisem bila deležna diskriminacije, ki se je nisem neposredno zavedala, recimo, ne vem, pri iskanju službe, ker je pač relativno lahko ugotovit, kje, na katerih področjih sem aktivna in pač ... diskriminacije, če se pojavlja, tu ne morem identificirat niti opaziti« (Petra 2014)

»Am, problem je ta, ki ga zlo zlo časa kot takega nisem dojela oziroma se mi je zdelo to bolj neko nestrinjanje z mojim načinom« (Luna 2014).

Za osebe, ki se identificirajo kot queer oziroma uporabljajo druge koncepte v polju seksualnega (funkcionalni opis seksualnosti, trans pozicija), je značilno, da nasilje percepcijo bolj senzibilno v relaciji s sistemskim, družbenim nasiljem:

»Na podlagi spola vsak dan. Minimalne, ampak ja. Ne, psihično nasilje, verbalno nasilje - družbeno nasilje. Nasilje v tem, da skušam sama sebe tlačit v kategorije, ne pa nasilje, ki bi lahko koga ovadla /.../« (Barbara 2014),

Prav tako se pogosteje izpostavlja tudi diskriminacija na podlagi spola:

»Ja, definitivno pa mislim, da se ne da v tej družbi obstajati kot ne—moški oziroma kot nestrejt oseba in ne bit deležna diskriminacije. Si avtomatično izključena« (Jana 2014)

»Jaz dojemam kot psihično, verbalno nasilje seksizem na fakulteti. K je velikokrat moška beseda ful bolj upoštevana kukr ženska. Tle je bil na fakulteti plakat z razgaljeno bejbo in noben ni tega naslovil, tud to je oblika psihičnega nasilja« (Urška 2014).

Ena oseba, ki se identificira kot queer, prav tako navaja izkušnje z nasiljem v partnerskem razmerju

»ja, prišlo je do fizičnega obračunavanja zaradi ljubosumnosti, mislim ... nisem mela uča plavga, mela sem modrice od ugriza« (Anita 2014).

Geji in lezbijke nasilje v večji meri izpostavljajo psihično nasilje na podlagi spolne usmerjenosti, ne pa tudi na podlagi spola, pri lezbijkah pa se izpostavlja tudi sistemska diskriminacija. Queer osebe v večji meri izpostavljajo družbeno nasilje. Pri lezbijkah in queer osebah so prisotne so tudi izkušnje z nasiljem v partnerskih zvezah.

3.6 DISKUSIJA

V svoji raziskavi se Rollins in Hirsch (2003) sprašujeta, kaj queer pomeni v praksi oziroma koliko se koncept queerovstva kot ga reproducirajo queer teorije razlikuje od njihovega prevajanja v queer politiko: skozi kvantitativno raziskavo²⁷ ugotavljata, da so queer osebe bolj »jezne, separatistične in bolj politično radikalne« (prav tam, 307) kot ne-queer osebe, v demografskih karakteristikah pa se ne razlikujejo od oseb, ki disidentitete queer ne prevzemajo. Hkrati ugotavljata, da med queer in ne-queer osebami ni razlik v odnosu do seksualnosti na splošno, obenem pa tudi izražajo podporo LGBT vključevanja v tradicionalne institucije zakonske zveze in vojske ter podpirajo tudi tradicionalne politične strategije za doseganje enakopravnosti (prav tam 2003). V raziskavi na drugi strani ugotavljata, da so queer osebe v preteklosti doživele več izkušenj z nasiljem v primerjavi z ne-queer osebami, pri tem pa opozarjata na nevarnost prehitrega pripisovanja kavzalnosti: ali izkušnje z nasiljem vplivajo na radikalizacijo ali pa queer osebe na drugi strani pogosteje doživljajo nasilje zaradi večje vidnosti (prav tam 2003)? Avtorja ugotavljata podobno kot je zapisal že Urvashi Vaid (v prav tam 2003, 308): »najostrejše kritike in največje zamere do LGBT gibanj izhajajo iz varnih zavetišč akademskega okolja«.

Kot ugotavljam v izvedeni raziskavi, osebe, ki se disidentificirajo kot queer, koncept queerovstva razumejo predvsem kot način, logiko mišljenja, pogleda na svet, kot konstantno preizpraševanje vsega samoumevnega, pri čemer je preizpraševanje najbolj očitno na ravni spolne identifikacije: spolni identiteti pripisujejo manjši pomen, večja je stopnja kritičnosti do konceptov moškosti in ženskosti ter problematizacije spolnega binarizma, pri nobeni intervjuvani osebi pa ni prisoten diskurz biološke pogojenosti spola. Slednje je konsistentno s

²⁷ Kvantitativna raziskava je zajela 1075 anketirancev iz San Diega in Albanyja. Ankete sta razposlala po LGBT organizacijah. V vzorcu prevladujejo ekonomsko dobro situirani in izobraženi moški. Prevladujoča starostna kategorija je med 40-49 let, sicer pa so v vzorec zajeti anketiranci, mlajši od 20 let in do starosti 89 let. Z vidika spolne usmerjenosti prevladujejo geji, sledijo lezbijke in queer osebe (približno 10%), z vidika dosežene izobrazbe pa prevladujejo osebe z univerzitetno izobrazbo. Povprečna starost oseb, ki se disidentificirajo kot queer, je 43 let (Rollins in Hirsch 2003).

disidentiteto queer kot jo konstruira akademska produkcija queer teorij, ki naslavlja spol kot družbeni konstrukt in ki izpostavlja pomen queer teorij v dekonstrukciji identitetnih kategorij spola in preko tega tudi identitetnih kategorij geja in lezbijke, ki temeljijo na nociji dveh spolov. Queer osebe se na ravni spolne identitete poslužujejo tudi drugih identitetnih konceptov, ki ponazarjajo dekonstruktivno logiko kategorij spola, percipiranih kot fiksnih, bioloških, npr. koncept gender-fluid in koncept cisspola, pri čemer prvi izraža konstantnost konstruiranja spolov in možnosti transformacij (nefisknost, nestabilnost), drugi – cispol – pa ponazarja kritiko enačenja spola na ravni biologije (npr. genitalije), spolnega izraza in spolne identitete, torej kritiko konstruirane izenačitve treh različnih konceptov: biološke karakteristike = spolni izraz = spolna identiteta, ki vzpostavlja enotno kategorijo moškega in ženskega spola, kakršnekoli variacije pa definira kot odstopanje od norme, deviacije; koncept cisspola v tem primeru destabilizira tovrstno pojmovanje spola oziroma dekonstruira normo, po kateri je ustrezen spol tisti, ki konsistentno združuje tri različne elemente (torej biološke značilnosti, spolni izraz in spolno identiteto). Identiteti ženske se ne pripisuje večjega pomena oziroma se niti ne smatra kot identiteta, izjema je le ena queer oseba, ki se definira kot ženska na podlagi fizičnega izgleda in osebnostnih karakteristik (npr. nežnost), čeprav je pri tem potrebno upoštevati, da se taista oseba kot queer identificira zgolj zaradi izogibanja povezovanju z lezbično sceno, ki jo percipira kot zaprto, ekskluzivno, queer pa potemtakem nastopa kot nek zasilni identitetni koncept, ki se ga prevzema brez poznavanja siceršnje kritične vsebine.

V kontekstu spolne usmerjenosti je za queer značilno kombiniranje disidentitete queer z drugimi identitetnimi koncepti (biseksualnost, panseksualnost) oziroma podajanje opisne definicije (ne-heteronormativna spolna usmerjenost), kar je značilno tudi za osebe, ki se ne identificirajo s queer zaradi različnih pomislekov (te osebe podajajo funkcionalni opis spolne usmerjenosti oziroma se z določenimi zadržki zaradi pomenskih težav poslužujejo koncepta trans). Drugi uporabljeni identitetni koncepti se (v kolikor sploh se) vpeljujejo zaradi političnih vsebin (npr. preseganje spolnega binarizma v primeru panseksualnosti in trans) in zaradi poskusa re-valorizacije specifične identitete (v primeru biseksualnosti), v enem primeru pa queer služi kot samostojna identiteta (ki se v komunikaciji z okolico z namenom zagotavljanja razumevanja podpre z identitetnim konceptom lezbijke), v enem primeru pa jo spremlja opis seksualnih preferenc. Slednje je zanimivo z vidika queer teorij, ki identitetne kategorije oziroma koncepte identitet zavrača kot nujno izključujoče in zamejujoče. Na tej točki je razviden razkorak med queer teorijami na eni strani in queer politiko na drugi, pri

čemer prva ne upošteva komunikacijskih zagat, ki jih prinaša koncept queer oziroma njegova nerazpoznavnost. Slednje je še v večji meri značilno za Slovenijo²⁸, kjer je izraz 'queer' povsem uvožen in nima enake vsebinske zgodovine kot je značilna za angleško govoreča okolja. Podobno v raziskavi o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk ugotavljata tudi Kuhar in Švab (2014), saj je tretjina oseb, ki so se v raziskavi opredelili kot queer, izbrala vsaj še eno identitetno kategorijo geja/lezbijke/biseksualne osebe, čeravno queer teorije omenjene kombinacije queer-lezbijka, queer-gej, pa tudi queer-biseksualec/biseksualka kažejo kot izključujoče in nemožne, saj je za disidentiteto queer kot je reprezentirana skozi teorije značilen odklonilen odnos predvsem do gejevske in lezbične identitete. K tovrstnemu kombiniranju identitetnih kategorij (queer, gej/lezbijka/biseksualka oziroma biseksualec) verjetno prispeva družbeno nepoznavanje koncepta queer, kar queer osebe sili ali v specifikacijo identitete ali v daljše funkcionalne opise. Tretja možna razlaga za tovrstno prevzemanje dveh – teoretsko izključujočih identitet – je prevzemanje gejevske in lezbične identitete v strateške namene (torej v kontekstu strateškega esencializma za politične boje) ob hkratni naslonitvi na queer kot logiko mišljenja (v smislu zavedanja konstrukcije gejevske in lezbične identitete oziroma njunega začasnega, provizoričnega, nefiksnega značaja), verjetno tudi zaradi tega, ker je v slovenskem okolju identiteta geja oziroma lezbijke na relaciji s širšo družbo še vedno dojeta kot subverzivna.

V odnosu do seksualnosti, netipičnih oziroma marginaliziranih spolnih praks ter nemonogamnih razmerij v primeru queer oseb razberemo liberalen (*sex-positive*) pristop: večina queer oseb je marginalizirane seksualne prakse in/ali nemonogamne oblike intimnih razmerij že prakticirala (oziroma jih še), kar je konsistentno s queer teorijami, ki queer subjekta reprezentirajo kot seksualno 'osvobojenega'. Podobno velja za odnos do drugih, marginaliziranih spolnih usmerjenosti (npr. biseksualnost), ki jih queer subjekti prepoznavajo kot legitimne spolne usmerjenosti, ki se – v enem primeru – problematizirajo kvečjemu zaradi reproduciranja spolnega binarizma, ne pa tudi zaradi siceršnjih stereotipnih percepcij biseksualnosti (npr. kot tranzicijska spolna usmerjenost). Ugotovitev se razlikuje od rezultatov raziskave, ki sta jo opravila Rollins in Hirsch (2003), saj slednja v svoji raziskavi ne opažata razlik v odnosu do seksualnosti (*sex-positive* odnos) med geji, lezbijkami in queer osebami.

²⁸ Po preliminarnih podatkih iz raziskave o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk (Kuhar in Švab 2014) se približno 5% anketirancev in anketirank disidentificira kot queer. Raziskava ni reprezentativna (in junija 2014 še ni bila končana), nižji delež oseb, ki se disidentificirajo kot queer pa lahko do neke mere pripišemo dejstvu, da anketa v uvodu naslavlja le geje in lezbijke.

V odnosu do aktivizma oziroma do obstoječih LG(BT) gibanj je prisotna distanciranost in kritičnost do tovrstnih identitetnih politik, ki se smatrajo kot izključujoča in notranje hierarhična, hkrati pa je prisoten uvid v njihovo politično učinkovitost, iz česar izhaja tudi vsaj delna podpora obstoječim LG gibanjem. V tem kontekstu queer osebe niso separatistične oziroma anti-asimilacijske: za queer osebe v moji raziskavi ni značilno zavračanje obstoječega LG gibanja niti njegovih zahtev (npr. pridobitev pravice za sklenitev zakonske zveze). Queer osebe boj in njegove zahteve podpirajo, tudi če se z njimi ne morejo poistovetiti v celoti, kar je skladno z ugotovitvami, ki jih navajata Rollins in Hirsch (2003) in neskladno s queer subjektom kot se vzpostavlja skozi queer teorije, kjer je prezentiran kot radikalno političen in odklonilen, separatističen v relaciji do LG gibanja kot takega ter njegovih zahtev, percipiranih kot 'asimilacijskih' oziroma konservativnih. Za queer osebe je tako bolj značilno, da queer kot logiko mišljenja, dekonstrukcijo, uporabljajo na mikro ravni, v ožjem okolju, medtem ko na makro ravni podpirajo LG gibanje ter njegove zahteve (ob kritični refleksivnosti le teh), prav tako je prisotno zavedanje o potrebnem pridobivanju podpornikov in podpornic iz večinske družbe, hkrati pa je prisoten tudi klic k širšemu povezovanju (v interesne koalicije) in potrebnemu naslavljanju družbenih struktur, manjka pa vizija strategij le-tega. Iz manka konkretnih potencialnih nadomestnih strategij oziroma metod boja verjetno izhaja tudi vsaj delna podpora obstoječemu LG gibanju. V odnosu do aktivizma disidentiteta queer torej služi predvsem kot kritičen glas, ki opozarja na šibke točke identitetne politike lezbično-gejevskega gibanja ter njegovo ekskluzivnost oziroma opozarja na marginalizacijo drugih identitet v polju spola in seksualnega, ki so iz obstoječega lezbično-gejevskega gibanja izključene. Queer osebe v Sloveniji tako ne zagovarjajo radikalnih političnih strategij oziroma jih ne udejanjajo, za kar je možnih več razlag: queer osebe se prilagajajo obstoječemu reprezentacijskemu sistemu, ki deluje na temelju identitetnih politik, ker nimajo izdelanih nadomestnih strategij oziroma načinov združevanja izven identitetne politike; podpirajo lezbično-gejevsko gibanje oziroma zahteve, ker vključevanje gejev in lezbijk v tradicionalne institucije (npr. zakonska zveza) že dojemajo kot subverzivno ali pa se v slovenskem okolju queer osebe še niso začele združevati v gibanje, ki bi se kasneje – ob dosegu neke kritične mase – lažje radikaliziralo (kot je značilno za ameriško organizacijo Queer Nation).

Če primerjamo odnos queer oseb na eni strani in gejev ter lezbijk na drugi strani do izbranih tem (odnos do spola, konceptov moškosti in ženskosti), spolne usmerjenosti (do identitet geja/lezbijke/queer ter biseksualnosti, marginaliziranih seksualnih praks in nemonogamnih oblik razmerij) ter do aktivizma, lahko razlike opazimo v večini izbranih tem. V kontekstu

percepcije spola je za geje in lezbijke v primerjavi s queer osebami značilna percepcija spola, utemeljenega na biologiji (npr. genitalije, obstoj dveh bioloških spolov), kar ni značilno za osebe, ki se disidentificirajo kot queer. Za geje in lezbijke je prav tako značilno, da koncepte moškosti in ženskosti problematizirajo v precej manjši meri in tudi pri sebi opažajo in zase navajajo, da se vedejo oziroma delujejo spolno specifično, v skladu s družbenimi konstrukti moškega in ženskega spola. Podobno velja tudi v kontekstu spolne usmerjenosti, ki jo – predvsem geji – utemljujejo na ravni biologije, torej kot fiksno in prirojeno. Za odnos do biseksualnosti je za geje in lezbijke v primerjavi s queer osebami značilno navajanje, da so v *preteklosti* sicer imeli določene predsodke in stereotipe do biseksualnosti (tukaj se postavlja vprašanje, koliko so predsodki in stereotipi res stvar preteklosti oziroma koliko se kot taki prezentirajo zaradi umetne situacije intervjuja), v enem primeru se podoben negativni odnos do biseksualnosti na osebni ravni še reproducira. V kontekstu odnosa do marginaliziranih seksualnih praks in nemonogmanih oblik razmerij na deklarativni ravni ni večjih razlik med lezbijkami in queer osebami: lezbijke poudarjajo predvsem pomen konsenza vseh udeleženih partnerjev in partneric, v manjši meri so marginalizirane seksualne prakse prakticirale tudi same (redkeje pa je prisotna patologizacija tovrstnih seksualnih praks in oblik razmerij).

Večje razlike nastopijo, če primerjamo geje in queer osebe, saj je za geje značilen bolj odklonilen odnos na osebni ravni, pogosteje je prisotna ideja o odprtih razmerjih kot neresnih zvezah oziroma pogosteje se pojavlja dvom v subjektovo zmožnost poliamorije (ljubezni do več oseb hkrati). Večjih razlik med geji in lezbijkami ter queer osebami na drugi strani na deklarativni torej ni zaznati, so pa queer osebe v primerjavi z geji in lezbijkami tovrstne seksualne prakse in oblike razmerij že prakticirale. V odnosu do aktivizma tako pri gejih in lezbijkah kot tudi pri queer osebah ter osebah z drugimi nenormativnimi identitetnimi pozicijami (trans; funkcionalni opis lastne seksualnosti) obstaja splošno nezadovoljstvo, ki pa izvira iz različnih razlogov: pri gejih in lezbijkah se pogosteje pojavi diskurz o apolitičnosti in apatičnosti LG gibanja oziroma kritika le tega zaradi *nasilnosti* zahteve po 'sprejemanju' (npr. parada ponosa), prav tako je pogosteje prisotna ideja postopnosti in sklepanja kompromisov v stilu 'pustimo času čas' (ironično, predvsem takrat, ko je govora o vključevanju trans oseb) in 'približevanju družbi' (s tega vidika se parada ponosa mestoma diskreditira kot preveč agresivna oziroma 'ekstravagantna' zaradi česar se družbi oddaja 'napačno' sporočilo o gejih in lezbijkah kot neprilagojenih). S tega vidika je večina gejev in lezbijk nezadovoljnih z obstoječim aktivizmom, ki ga percipirajo kot nasilnega in iz tega razloga zagovarjajo večji konservatizem in postopnost oziroma se v lezbično-gejevsko gibanje niti ne vključujejo. Na

tem mestu je torej kritika queer teorij, ki LG gibanje smatrajo kot asimilacijskega in konservativnega, utemeljena. Na drugi strani nezadovoljstvo queer oseb izhaja predvsem iz načina boja (torej na podlagi identitetne politike) ter izključenosti ostalih marginaliziranih seksualnih in spolnih identitet, kljub nezadovoljstvu pa gibanje še vedno večinoma podpirajo. V odnosu do aktivizma lahko torej razberemo identitetno-specifične percepcije in vizije o tem, kako naj bi se gibanje preoblikovalo v prihodnje: pri gejih in lezbijkah je namreč pogostejši klic k mikroaktivizmu, širjenju 'razumevanja' tega, kaj pomeni biti gej oziroma lezbijka in postopnosti ('dajmo času čas'), medtem ko se identitetna politika kot taka ne problematizira (prav tako so odsotni klici k naslavljanju širših družbenih struktur), medtem ko je za queer osebe značilna večja distanciranost do identitetne politike ter klic k interesnemu povezovanju ter naslavljanju oziroma problematiziranju širših družbenih struktur (npr. patriarhat, nacionalizem).

Razlike se pojavljajo tudi v kontekstu percepcije koncepta queer s strani gejev in lezbijk ter percepcije identitete geja in lezbijke s strani queer oseb. Za geje in lezbijke je namreč značilna večja stopnja zavračanja koncepta queer, ki se razvrednoti kot utopičen oziroma kot nepotrebno kompliciranje življenja, obravnava pa se tudi kot obrambni mehanizem, ki subjektu omogoča, da se ne identificira s kategorijami geja/lezbijke; negativna percepcija queerovstva pa v enem primeru izhaja tudi iz osebne izkušnje queer kot ekskluzivne identitete. Obenem geji in lezbijke konceptu queer pripisujejo različne pomene, ki se po njihovi percepciji vežejo na raven spola (predvsem fizičnega) ali osebnosti ali pa se vsebina, pripisana konceptu queer, ustavi pri ideji, da se queer osebe enostavno ne želijo opredeljevati. V tem primeru torej zmanjka obravnava nadaljnje vsebine, *zakaj se queer osebe ne želijo opredeljevati*, ravno ta vsebina kot odgovor na postavljeni *zakaj* pa je tudi tisto, kar v queerovstvu sploh nosi subverzivni in kritični potencial – v tem kontekstu obstaja nevarnost, da se bo s popularizacijo koncepta queer njegov notranji kritični potencial porazgubil, queer pa bo postal zgolj še ena izmed identitet, le da brez jasne vsebinske polnitve. Na drugi strani je za queer osebe značilen bolj 'toleranten' odnos do identitet geja in lezbijke, ki se kljub kritični refleksivnosti ne razvrednotijo oziroma se sprejemajo zaradi učinkovitosti identitetne politike in zagovarjanja ideje izbire, v kateri naj ima vsaka oseba pravico, da se identificira kot želi oziroma da samostojno in individualno izbere polje, v katerem bo nastopala. V nasprotju s percepcijo identitet geja in lezbijke s strani queer oseb pa je za geje in lezbijke značilno, da disidentiteto queer zavračajo v večji meri oziroma jo s pomočjo različnih

mehanizmov aktivno diskreditirajo oziroma celo patologizirajo (npr. queer kot obrambni mehanizem).

Z vidika demografskih karakteristik v (nereprezentativnem) vzorcu prevladujejo osebe, vključene v družboslovni smer študija (z eno izjemo, kjer je oseba, ki podaja funkcionalni opis spolne usmerjenosti, vključena v naravoslovno polje), hkrati pa ni opaznih razlik med osebami, ki se identificirajo kot geji oziroma lezbijke na eni strani in osebami, ki se disidentificirajo kot queer: dve osebi, ki nista vključeni niti v visoko šolstvo niti v aktivizem, s konceptom queer nista bili seznanjeni. Obenem se večina queer oseb zaveda problema nerazširjenosti oziroma neenake dostopnosti queer teorij, ki se zapirajo v akademski elitizem: prisotno je zavedanje o potrebi približevanja queer teorij splošni populaciji (ne le tistim, ki so vključeni v aktivistična in/ali akademska polja) oziroma o potrebi transformiranja načina podajanja tovrstnih vsebin. Tudi same queer osebe navajajo težave s pomensko nezadostnostjo koncepta queer, katerega vsebina v okolju ni prepoznana, s tega vidika pa lastno disidentiteto queer tudi dodatno opisno razlagajo oziroma kombinirajo z drugimi identitetami (tudi z identiteto lezbijke) in na takšen način izkoristijo queer moment začudenja, ki se pojavi na strani 'naslovnika'. Kritike, ki problematizirajo queer teorije oziroma njihov elitizem in dostopnost zgolj ozkemu segmentu prebivalstva, v tem primeru torej ne moremo potrditi, dejstvo pa je, da je koncept queer pri osebah, ki se identificirajo kot geji in lezbijke, večinoma prepoznan zgolj v primerih, da so te osebe vključene tudi v aktivistična polja, čeprav se tudi v teh primerih queer misli oziroma razume različno od tega, kako ga percipirajo osebe, ki se disidentificirajo kot queer.

V kontekstu izkušenj z nasiljem se v (sicer nereprezentativnem) vzorcu kažejo razlike v doživljanju predvsem psihičnega in fizičnega nasilja, ki je pogosteje prisotno pri gejlih in lezbijkah (vse osebe, ki se identificirajo kot geji in lezbijke, so že imeli izkušnjo fizičnega in/ali psihičnega nasilja), ne pa tudi pri queer osebah; prav tako obstaja razlika v konceptualiziranju nasilja, pri čemer je za osebe, ki se ne identificirajo kot geji in lezbijke (torej za queer osebe in osebe, ki prevzemajo druge identitetne nenormativne koncepte), značilna večja senzibilnost in širše pojmovanje nasilja, ki zajema tudi sistemsko diskriminacijo oziroma sistemsko, družbeno nasilje. Nekatere kritike queer teorij disidentiteto queer razumejo kot lagodno identiteto, ki je dostopna subjektom, ki še niso doživeli izkušnje z nasiljem oziroma formulirano drugače – disidentiteta queer ni dostopna subjektom, podvrženim nasilju in prisilnim identitetnim interpelacijam (Shimizu 2007). V tem primeru lahko omenjeno kritiko potrdimo, v kolikor je govora o psihičnem in fizičnem nasilju, ne pa

tudi o širše pojmovanem, družbenem nasilju. Tovrstna ugotovitev sicer ni skladna s tem, kar ugotavljata Rollins in Hirsch (2003) v svoji raziskavi, kjer queer osebe v primerjavi z geji in lezbijkami poročajo več izkušenj z nasiljem (pri čemer avtorja opozorita tudi na problematično pripisovanje kavzalnosti), taista podvrženost nasilju in marginalizaciji, obrobnemu statusu pa naj bi vodila v politično radikalizacijo izven lezbično-gejevskega gibanja – v Sloveniji tega sodeč po rezultatih ni mogoče zaznati.

Razkorak med queer teorijami in njihovimi reprezentacijami queer subjektov in queer politiko/prakso na drugi strani se torej pojavlja predvsem v polju aktivizma, kjer za queer subjekte ne velja oziroma ni značilna separatistična, povsem anti-asimilacijsko naravnana miselnost in zavračanje lezbično-gejevskih bojov, njihovih zahtev ter tradicionalnih institucij, razkorak pa je razviden tudi v polju identitet, kjer queer subjekt ni nujno odklonilen do kakršnih koli identitetnih konstruktov, temveč jih – ravno obratno – v večini primerov v polju seksualnega tudi sam vpeljuje in kombinira (npr. biseksualnost, panseksualnost, lezbijka). Za tovrstni 'queer' pojav v queer politiki/praksi obstaja več potencialnih razlag. Ne-separatistična narava je verjetno posledica dejstva, da se queer osebe v Sloveniji še niso začele združevati v organizirana socialna gibanja, temveč nastopajo oziroma delujejo z disidentiteto queer predvsem v individualni socialni mreži, na mikro nivoju, sicer pa se vključujejo v siceršnja LGBT gibanja zaradi več razlogov, na primer zaradi neizdelanih nadomestnih strategij boja, ki bi lahko nadomestile identitetno politiko LG(BT) gibanja ali pa zaradi dejstva, da je vključevanje gejev in lezbijk v tradicionalne institucije (npr. zakonska zveza) še vedno subverzivno dejanje. Na drugi strani lahko identitetne podpore konceptu queer (tj. kombiniranje disidentitete queer z drugimi identitetami) razložimo s političnimi nameni (npr. poskus legitimacije biseksualnosti kot ne-tranzicijske spolne usmerjenosti; panseksualnost kot preseganje spolnega binarizma) ter s samo-konceptualizacijo (oseba se počuti kot biseksualna in se tako tudi identificira, hkrati pa v to identiteto vgradi tudi queer kot logiko mišljenja, kritično reflektivnostjo), pa tudi zaradi komunikacijskih težav, ki nastopijo na relaciji z okoljem zaradi neprepoznavnosti pomena oziroma vsebine queer-a ali pa zaradi njegovega 'napačnega branja' (npr. kot sinonim za geje in lezbijke, kot obrambni mehanizem, redukcija vsebine na fizični spol in podobno), delno pa verjetno pojav podpiranja queer z drugimi identitetami lahko razložimo tudi z dejstvom, da je v Sloveniji identiteta geja/lezbijke še vedno subverzivna, torej še vedno ustvarja ta moment zmede, pretresa heteronormativnosti - *queer momenta*, ki se sicer največkrat izpostavlja v queer politiki (v angleško govorečih okoljih).

4 SKLEP

Queer teorije reprezentirajo queer subjekta s specifičnimi karakteristikami, pri čemer so glavni elementi distinkcije kot se kažejo skozi queer teorije sledeči: queer subjekt je jezen, opozicionalen, anti-asimilacijski in v svojem geslu "We are here, we are queer" ne pristaja na nobene kompromise in zavrača (hetero-, homo- in druge) normativne konstrukte. Queer teorije disidentiteto queer kažejo kot totalno radikalno in subverzivno, pri tem pa ne preizprašujejo, ne problematizirajo potencialnih učinkov queer politik. Zdi se, da queer teorije pozabljajo na konkretna življenja queer subjektov, pa tudi gejev in lezbijk, pozabljajo, da realni učinki družbenih institucij, tj. nasilje, diskriminacija in marginalizacija gejevskih, lezbičnih in drugih subjektov na seksualnih in spolnih marginah, ne izginejo zgolj z reappropriacijo pojma queer in z njegovo vsebinsko prevetritvijo. Queer teorije ostajajo predvsem na izjemno abstraktni ravni in se ne vpenjajo v queer politiko, v prakso, v točke potencialnega medsebojnega oplojevanja s kritičnimi premisleki, razmisleki o učinkovitejših strategijah boja – tako queer teorije pogosto zastanejo le na ravni kritike obstoječega stanja, obstoječih – ekskluzivnih, zamejenih – LGBT bojev, ne ponujajo, ne zmorejo pa narediti koraka naprej, tistega koraka, ki je za transformacijo bojev v kontekstu vključevanja marginaliziranih seksualnih in spolnih pozicij ter za optimalni izkoristek queerovskega potenciala najbolj bistven. Queer teorije torej z abstraktne, vzvišene akademske pozicije nudijo – ne neupravičene - kritike LGBT gibanj v kontekstu njihove 'konservativnosti' in odsotnosti refleksije lastnih privilegijev ter načina bojev, hkrati pa se tudi queer teorije same – paradokсно – ujamejo v ta odsotni moment kritične samorefleksivnosti, predvsem na točki povezave queer teorij in queer politik oziroma prenosa queer teorij in queer vsebin v vsakdanja življenja subjektov, tudi ob vzporednem neproblematiziranju dejstva, da koncepti queerovstva, queer teorije niso enako dostopni vsem subjektom, temveč so s queer vsebinami seznanjeni predvsem posamezniki in posameznice, ki so vključeni v aktivistična in/ali akademska polja.

V Sloveniji v primeru dostopnosti queer vsebin nastopi še drug problem, to je neprepoznavnost koncepta queer zaradi česar se queer pogosto prevaja oziroma misli zgolj kot 'želja po neopredeljevanju' s prisotnimi momenti tihe patologizacije queer subjektov s strani gejev in lezbijk – neprepoznavnost je v večji meri tudi posledica uvoženosti koncepta queer, ki v slovenskem okolju ne nosi vsebinske zgodovine, ki je značilna za angleško govoreča okolja. Ob tem se upravičeno vprašamo, kakšen je v tem trenutku lahko potencial disidentitete queer, ko pa se v momentu uporabe, zunanje identifikacije celo znotraj LGBT

skupnosti pravzaprav razkroji in razpade zgolj v 'neopredeljevanje', v neko lagodno identiteto, umanjka pa globlje razumevanje queerovstva, tisti *zakaj neopredeljevanje?* – tisti element, ki v queerovstvu pravzaprav nosi večjo težo subverzivnega potenciala.

Kljub šibkim (oziroma še povsem neizdelanim) točkam koncepta queer slednjega lahko razumemo kot pomembno kritiko obstoječih LGBT gibanj, ki se – sodeč po rezultatih – dejansko nagiba v smeri neke konservativnosti, postopnosti in pridobivanja razumevanja s strani večinske – heteroseksualne – populacije. Queer v teh kontekstih upravičeno opozarja na homo-normativnost, ki reproducira nevidnost, izključenost ostalih ne-monoseksualnih, ne-monogamnih in ne-cispolnih subjektov in opozori na ekskluzivnost LGBT bojev, ki so v resnici boji gejev in lezbijk. Ob tem lahko queer vzporedno umestimo tudi kot upravičeno kritiko LGBT gibanj kot izoliranih bojev, ki ne naslavljajo in problematizirajo širših družbenih struktur, čeprav na tej točki zmanjka konkretizacija tega sočasnega naslavljanja in problematiziranja tudi pri samih disidentitetah queer.

Queer politiko lahko v Sloveniji, kjer se še ni zgostila v močnejše gibanje in tako še ni docela izkoristila potenciala kritične refleksivnosti, saj se pojavlja predvsem na nekih individualnih točkah, razumemo kot pomemben moment, ki v prihodnje lahko preusmeri, preoblikuje tok, izhodišče ne samo LGBT gibanj, temveč tudi drugih bojev preko zagovarjanja in vpeljevanja ideje koalicijskih politik, kriterij, ki določa pomen tega queer momenta in njegov izkoriščeni potencial, pa je stopnja približevanja queer idej, queer načina oziroma logike mišljenja ostalim populacijam, za kar je nujno, da se razprave o queer konceptih in vsebinah vsaj delno premaknejo iz akademskega okolja v vsakdanje življenje individuumov.

5 LITERATURA

1. Adams, Katherine. 2002. At the table with Arendt: Toward a self-interested practice of coalition discourse. *Hypatia* 17 (1): 1–33.
2. Adorno, W. Theodor. 2007. *Minima moralia: Refleksije iz poškodovanega življenja*. Ljubljana: Založba /*cf.
3. Adorno, W. Theodor in Max Horkheimer. 2006. *Dialektika razsvetljenstva: Filozofski fragmenti*. Ljubljana: Studia humanitatis.
4. Agar, N. James. 2013. Queer u Francuskoj: AIDS disidentifikacija u Francuskoj. V *Queer u Evropi*, ur. Lisa Downing in Gillett, Robert, 65–80. Zagreb: Zagreb Pride.
5. Ahmed, Sara. 2006. *Queer phenomenology: Orientations, objects, other*. London: Duke University Press.
6. Anita. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 19. junij.
7. Barbara. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 22. junij.
8. Bell, David in Jon Binnie. 2000. *The sexual citizenship: Queer politics and beyond*. Cambridge: Polity Press.
9. Boris. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 19. junij.
10. Bornstein, Kate. 1994. *Gender outlaw: On men, women, and the rest of us*. New York: Routledge.
11. Boswell, John. 2005. *Kršćanstvo, družbena strpnost in homoseksualnost: Geji in lezbijke v zahodni Evropi od začetka krščanstva do 14. stoletja*. Ljubljana: ŠKUC.
12. Bourdieu, Pierre. 2010. *Moška dominacija*. Ljubljana: Sophia.
13. --- 2002. *Praktični čut*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
14. Bower, C. Lisa. 1994. Queer acts and the politics of 'direct address': Rethinking law, culture, and community. *Law & society review* 28 (5): 1009–1034.
15. Braidotti, Rosi. 2011. *Nomadic subject: Embodiment and sexual difference in contemporary feminist theory*. New York: Columbia University Press.
16. Butler, Judith. 1990. *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.
17. --- 1993. *Bodies that matter: On the discursive limits of 'sex'*. Routledge: New York
18. --- 2001. *Težave s spolom: Feminizem in subverzija identitete*. Ljubljana: ŠKUC.
19. Calvin, Thomas. 2009. On being post-normal: Heterosexuality after queer theory. V *The Ashgate research companion to queer theory*, ur. Noreen Giffney in Michael O'Rourke, 17–32. Farnham: Ashgate Publishing Limited.

20. Canguilhem, Georges. 1987. *Normalno in patološko*. Ljubljana: ŠKUC: Filozofska fakulteta, Znanstveni inštitut.
21. Cole, R. Elizabeth in Zakiya T. Luna. 2010. Making coalitions work: Solidarity across difference within US feminism. *Feminist studies* 36 (1): 71–98.
22. Collins, Dana in Molly Talcott. 2011. 'A new language that speaks of change just as it steps toward it': Transnationalism, erotic justice and queer human rights praxis. *Sociology compass* 5/7: 576–590.
23. Connell, Raewyn. 2012. *Moškosti*. Ljubljana: Krtina.
24. Cortese, K. Daniel. 2006. *Are we thinking straight? The politics of straightness in a lesbian and gay social movement organization*. New York in London: Routledge.
25. Davies, Bronwyn. 2006. Identity, abjection and otherness: Creating the self, creating difference. V *The RoutledgeFalmer in gender & education*, ur. Madeleine Arnot in Mairtin Mac an Ghaill, 72–90. New York: Routledge.
26. Diamond, Lisa. 2008. *Sexual fluidity: Understanding women's love and desire*. Harvard: Harvard University Press.
27. Diamond, Milton. 2002. Sex and gender are different: Sexual identity and gender identity are different. *Clinical child Psychology & Psychiatry* 7 (3): 320–334. Dostopno prek <http://www.hawaii.edu/PCSS/biblio/articles/2000to2004/2002-sex-and-gender.html> (17. maj 2014).
28. Domen. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 17. junij.
29. Foertsch, Jacqueline. 2007. *Conflict and counterpoint in lesbian, gay, and feminist studies*. New York: Palgrave MacMillan.
30. Foucault, Michel. 2004. *Disciplina in kaznovanje: nastanek zapora*. Ljubljana: Krtina.
31. Fouz-Hernandez, Santiago. 2013. Queer u Španjolskoj: Identiteta bez granica. V *Queer u Europi*, ur. Lisa Downing in Robert Gillett, 248–266. Zagreb: Zagreb Pride.
32. Fuss, Diana. 1990. *Essentially speaking: Feminism, nature and difference*. London: Routledge.
33. Gamson, Joshua. 1995. Must identity movements self-destruct?: A queer dilemma. *Social problems* 42 (3): 390–407.
34. Garber, Linda. 2001. *Identity poetics: Race, class, and the lesbian-feminist roots of queer theory*. New York: Columbia University Press.
35. --- 2006. On the evolution of queer studies: Lesbian feminism, queer theory and globalization. V *Intersections between feminist and queer theory*, ur. Diane Richardson, Janice McLaughlin in Mark E. Casey, 78–96. New York: Palgrave Macmillan.

36. ---. 2009. The curious persistence of lesbian studies. V *The Ashgate Research Companion to queer theory*, ur. Noreen Giffney in Michael O'Rourke, 65–78. Farnham: Ashgate Publishing Limited.
37. Ghaziani, Amin. 2011. Post-gay collective identity construction. *Social problems* 58 (1): 99–125.
38. Giffney, Noreen. 2009. The 'q' word. V *The Ashgate research companion to queer theory*, ur. Noreen Giffney in Michael O'Rourke, 1–16. Farnham: Ashgate Publishing Limited.
39. Green, Adam Isaiah. 2002. Gay but not queer: Toward a post-queer study of sexuality. *Theory and society* 31: 521–545.
40. Halberstam, Judith. 1993. Imagined violence/Queer violence: Representation, rage, and resistance. *Social text* (37): 187–201.
41. --- 2004. *In a queer time and place: Transgendered bodies, subcultural lives*. New York: New York University Press.
42. --- 2008. What's that smell? Queer temporalities and subcultural lives. V *Queer youth cultures*, ur. Susan Driver, 27–50. New York: State University of New York Press.
43. Hall, Donald. 2003. *Queer theories*. New York: Palgrave Macmillan.
44. Hoogland, C. Renee. 2000. Fashionably queer: Lesbian and gay cultural studies. V *Lesbian and gay studies*, ur. Theo Sandfort, Judith Schuyf, Duyvendak Jan Willem in Jeffrey Weeks, 161–174. London: Sage Publications Ltd.
45. Humphrey, C. Jill. 1999. To queer or not to queer a lesbian and gay group? Sexual and gendered politics at the turn of the century. *Sexualities* 2 (2): 223–246.
46. Jackson, Stevi. 2006. Heterosexuality, sexuality and gender: Re-thinking the intersections. V *Intersections between feminist and queer theory*, ur. Diane Richardson, Janice McLaughlin in Mark E. Casey, 38–58. New York: Palgrave MacMillan.
47. Jagose, Anaamarie. 1997. *Queer theory: An introduction*. New York: NYU Press.
48. Jana. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 22. junij.
49. Jeffreys, Sheila. 1993. *The lesbian heresy: A feminist perspective on the lesbian sexual revolution*. Melbourne: Spinifex Press Pty Ltd.
50. Jernej. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 19. junij.
51. Johnson, R. Colin. 2013. *Just queer folks: gender and sexuality in rural America*. Philadelphia: Temple University.
52. Johnson, Patrick. 2010. Quare studies, or (almost) everything I know about queer studies I learned from my grandmother. *Text and performance* 21 (1): 1–25.

53. Kelly, Reese. 2011. Gay marriage. Why now? Why at all? V *Introducing the new sexuality studies*, ur. Steven Seidman, Nancy Fischer in Chet Meeks, 457–462. New York: Routledge.
54. Khayatt, Didi. 2002. Toward a queer identity. *Sexualities* 5 (4): 487–501.
55. Kirsch, H. Max. 2001. *Queer theory and social change*. London: Routledge.
56. Klemen. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 19. junij.
57. Kosofsky Sedgwick, Eve. 1990. *Epistemology of the closet*. Los Angeles: University of California Press.
58. Kreuzer, Kimberley. 2004. Polyamory on the left: Liberatory or predatory? *Off our backs: a women's newsjournal* 34 (5-6): 40–41.
59. Kuhar, Roman. 2001. *Mi, drugi: Oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete*. Ljubljana: ŠKUC.
60. Kuhar, Roman in Alenka Švab. 2013. The only gay in the village? Everyday life of gays and lesbians in rural Slovenia. *Journal of homosexuality*: 1–47. Dostopno prek <http://dx.doi.org/10.1080/00918369.2014.872492> (18. maj 2014).
61. --- 2014. *Vsakdanje življenje gejev in lezbijk*. Ljubljana: Druga raziskava.
62. Kurnik, Andrej. 2005. *Biopolitika: novi družbeni boji na horizontu*. Ljubljana: Sophia.
63. Laclau, Ernesto. 2007. *On populist reason*. London: Verso.
64. Lefort, Claude. 1999. *Prigode demokracije: Izbrani spisi Clauda Leforta*, ur. Jelica Šumič-Riha. Ljubljana: Liberalna akademija.
65. Lott, Eric. 2000. After identity, politics: The return of universalism. *New literary history* 31 (4): 665–680.
66. Luna. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 17. junij.
67. MacCormack, Patricia. 2009. Unnatural alliances. V *Deleuze and queer theory*, ur. Chrysanthi Niggiani in Merl Storr, 134–149. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.
68. Malici, Luca. 2013. Queer u Italiji: Talijanska televizijska I 'pokvirljiva' publika. V *Queer u Europi*, ur. Lisa Downing in Robert Gillett, 105–127. Zagreb: Zagreb Pride.
69. McLaughlin, Janice. 2006. The return of material cycles of theoretical fashion in lesbian, gay and queer studies. V *Intersections between feminist and queer theory*, ur. Diane Richardson, Janice McLaughlin in Mark E. Casey, 59–77. New York: Palgrave MacMillan.
70. Mock, Roberta. 2003. Hetero-queer ladies: Some performative transactions between gay men and heterosexual women. *Feminist review* (75): 20–37.
71. Monro, Surya. 2006. *Gender politics: Citizenship, Activism and sexual diversity*. London: Pluto Press.

72. Moon, Dawne. 2012. Who I am and who are we? Conflicting narratives of collective selfhood in stigmatized groups. *American journal of sociology* 117 (5): 1336–1379.
73. Muñoz, E. José. 2009. *Cruising utopia: The then and there of queer futurity*. New York: New York University Press.
74. Murphy, Megan. 2011. Gender and sexual politics: American gay rights and feminist movements. V *Introducing new sexuality studies*, ur. Steven Seidman, Nancy Fischer in Chet Meets, 492–495. New York : Routledge.
75. Namaste, Ki. 1994. The politics of inside/out: Queer theory, poststructuralism, and a sociological approach to sexuality. *Sociological theory* 12 (2): 220–231.
76. --- 1999. The use and abuse of queer tropes: Metaphor and catachresis in queer theory and politics. *Social semiotics* 9 (2): 213–234.
77. Nastja. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 16. junij.
78. Nicholson, Linda in Steven Seidman. 1995. Introduction. V *Social postmodernism: Beyond identity politics*, ur. Linda Nicholson in Steven Seidman, 1–38. Cambridge: Cambridge University Press.
79. Noël, J. Melita. 2006. Progressive Polyamory: Considering issues of diversity. *Sexualities* 9 (5): 602–620.
80. O'Rourke, Michael. 2013. "Europa": Projekt u posustajanju ili beskonačni zadatak? (Neki drugi pravci za queer teoriju?). V *Queer u Europi*, ur. Lisa Downing in Robert Gillett, xii–xix. Zagreb: Zagreb Pride.
81. Parisi, Luciana. 2009. The adventures of a sex. V *Deleuze and Queer Theory*, ur. Chrysanthi Nigianni in Merl Storr, 72–91. Edinburgh: Edinburgh University Press.
82. Patton, Cindy. 1993. Tremble, hetero swine! V *Fear of a queer planet: Queer politics and social theory*, ur. Michael Warner, 143–177. Minneapolis: University of Minnesota.
83. --- 1995. Refiguring social space. V *Social postmodernism: Beyond identity politics*, ur. Linda Nicholson in Steven Seidman, 216–249. Cambridge: Cambridge University Press.
84. Petra. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 16. junij.
85. Phelan, Susan. 1995. The space of justice: lesbians and democratic politics. V *Social postmodernism: Beyond identity politics*, ur. Linda Nicholson in Steven Seidman, 332–356. Cambridge: Cambridge University Press.
86. Pikalo, Jernej, Blaž Ilc in Marinko Banjac. 2011. *Meje globaliziranega sveta*. Ljubljana: Sophia.
87. Plummer, Ken. 2003. Queers, bodies and postmodern sexualities: A note on revisiting the 'sexual' in symbolic interactionism. *Qualitative sociology* 26 (4): 515–530.

88. Ramlow, Todd R. 2009. Queering, creeping. V *The Ashgate research companion to queer theory*, ur. Noreen Giffney in Michael O'Rourke, 129–146. Farnham: Ashgate Publishing Limited.
89. Rener, Tanja. 2007. Politična ekonomija družinskega dela in novo očetovstvo. *Teorija in praksa: družboslovna revija* 44 (1-2): 127–141.
90. Ritchie, Neal. 2008. Principles of engagement: The anarchist influence on queer youth cultures. V *Queer youth cultures*, ur. Susan Driver, 261–278. New York: State University of New York Press.
91. Rollins, Joe in H. N. Hirsch. 2003. Sexual identities and political engagements: A queer survey. *Social politics* 10 (3): 290–313.
92. Ruffolo, V. David. 2009. *Post-queer politics*. Farnham: Ashgate Publishing Limited.
93. Sabsay, Leticia. 2013. Queering the politics of global sexual rights? *Studies in ethnicity and nationalism* 13 (1): 80–90.
94. Saldaña, Johnny. 2013. *The coding manual for qualitative researchers*. London: Sage Publications Ltd.
95. Samuels, Jacinth. 1999. Dangerous liaisons: Queer subjectivity, liberalisms and race. *Cultural studies* 13 (1): 91–109.
96. Shapiro, Eve. 2007. Drag kinging and the transformation of gender identities. *Gender & society* 21 (2): 250–271.
97. Seidman, Steven. 1993. Identity and politics in a 'postmodern' gay culture: Some historical and conceptual notes. V *Fear of a queer planet: Queer politics and social theory*, 105–142. Minneapolis: University of Minnesota Press.
98. --- 1994. Symposium: Queer theory/sociology: A dialogue. *Sociological theory* 12 (2): 166–177.
99. --- 1995. Deconstructing queer theory or the under-theorization of the social and the ethical. V *Social postmodernism: Beyond identity politics*, ur. Linda Nicholson in Steven Seidman, 116–141. Cambridge: Cambridge University Press.
100. --- 1997. *Difference troubles: Queering social theory and sexual politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
101. Serano, Julia. 2013. *Excluded: Making feminist nad queer movements more inclusive*. Berkeley: Seal Press.
102. Severson, Kristin in Victoria Stanhope. 1998. Identity politics and progress: Don't fence me in (or out). *Off our backs: a women's newsjournal* 28 (4): 12–13.

103. Shepard, Benjamin. 2010. *Queer political performance and protest*. New York: Routledge.
104. Shimizu, Akiko. 2007. Scandalous equivocation: A note on the politics of queer self-naming. *Inter-Asia cultural studies* 8 (4): 503–516.
105. Stein, Arlene in Ken Plummer. 'I can't even think straight': Queer theory and the missing sexual revolution in sociology. *Sociological theory* 12 (2): 178–187.
106. Sullivan, Nikki. 2009. Smacking my bitch up: Queer or what? V *The Ashgate research companion to queer theory*, ur. Norren Giffney in Michael O'Rourke, 435–450. Farnham: Ashgate Publishing Limited.
107. Urška. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 22. junij.
108. Vezovnik, Andreja. 2009. *Diskurz*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
109. Warner, Michael, ur. 1993. *Fear of a queer planet: Queer Politics and Social Theory*. Minneapolis: University of Minnesota press.
110. --- 1993. Introduction. V *Fear of a queer planet*, ur. Michael Warner, vii–xxxi. Minneapolis: University of Minnesota Press.
111. --- 1999. *The trouble with normal: Sex, politics, and the ethics of queer life*. New York: The Free Press.
112. Weeks, Jeffrey. 2000. The challenge of lesbian and gay studies. V *Lesbian and gay studies*, 1–13. London: Sage Publications.
113. --- 2002. *Sexuality and its discontents: Meanings, myths & modern sexualities*. New York: Routledge.
114. Wilton, Tamsin. 2009. All Foucault and no knickers: Assessing claims for a queer-political erotics. V *The Ashgate research companion to queer theory*, ur. Noreen Giffney in Michael O'Rourke, 507–522. Farnhman: Ashgate Publishinh Limited.
115. Winnbust, Sarah. 2006. *Queering freedom*. Bloomington: Indiana University Press.

PRILOGA

PRILOGA A: VPRAŠALNIK ZA INTERVJU

Sklop 1: Demografski podatki

1. Starost?
2. Izobrazba?
3. Kraj bivanja? (večje mesto, manjše mesto, podeželje)

Sklop 2: Odnos do spolne identitete

1. Kako bi – če bi - opredelili svoj spol?
2. Kaj menite o identiteti moškega in ženske ter o spolu pripisanim lastnostih (moškost/ženskost)?

Sklop 3: Odnos do spolne usmerjenosti

1. Kako bi – če bi - opredelili svojo spolno usmerjenost?
2. Kaj za vas pomeni identiteta na podlagi spolne usmerjenosti oziroma koliko vam je ta identiteta v vsakdanjem življenju pomembna?
3. Odnos do identitete
 - a. *Kakšen je vaš odnos do identitete L/G (*vprašanje za tiste, ki se disidentificirajo kot queer)?*
 - b. *Ali poznate izraz queer? Kaj vam predstavlja? (*vprašanje za geje/lezbijke)*
4. Kaj menite o biseksualnosti?

Sklop 4: Odnos do seksualnosti

1. Kaj menite o netipičnih seksualnih praksah? (npr. BDSM)
2. Kaj menite o nemonogamnih oblikah intimnih razmerij (npr. poliamorija kot odprto spolno in/ali romantično razmerje z več partnerji/partnerkami hkrati)?

Sklop 5: Odnos do aktivizma

1. Kaj za vas pomeni aktivizem?
2. Kaj menite o političnem združevanju na podlagi identitet kot je sedaj značilno za LGBT gibanja

3. Kaj menite o političnem združevanju na podlagi (skupnih) interesov (queer koalicijska politik

Sklop 6: Izkušnje z nasiljem

1. Ali ste že bili deležni nasilja in/ali diskriminacije na podlagi spola in/ali spolne usmerjenost